

T Õ L G E

Frederic Benham'i raamatust

"Economics".

T Õ Õ T A S U.
=====

1. S i s s e j u h a t u s.

Käesoleva peatüki pikkuse tõttu lisan selle korra, kuidas mitmesugused küsimused on käsitletud.

Järgnev sektsioon arutleb põhjusi, miks üks tööline võib teenida rohkem kui teine, kes teeb täpselt sama liiki tööd. See tegeleb niisiis teenistusvahedega ühe tööala juures.

Kui vahed töötasu määrates, ühe tööala (occupation) juures on palju vähem tähtsad kui erinevused tööalade suhtes. See ongi küsimus, millele see peatükk on peamiselt määratud. Pärast üht märget iseseisvate tööliste kohta kolmandas sektsioonis pöördume töövõrdluse (demand for labour) juurde. mingis antud tööalas. Siin me lihtsustame, oletades, et kõik töölised selle tööala juures on peagu võrdse jõudlusega (efficiency) ja saavad sama palgamäära (rate of pay), mida me võtame selle ajamäärana ühe nädala kohta. (Mis puutub põhjustesse nagu erinevused jõudluses, sest erinevused palgas ühe tööala juures on käsitletud sektsioon teises, siis hoidume nendest, et kontsentreeruda tähtsamale küsimusele, nimelt miks üldine määr ühe tööala juures erineb määrast mingi teise juures. Neljandas sektsioonis on veel kaks oletust. Ta oletab konkurentsi kahe firma vahel, niihästi oma toodete müümises kui ka tasu pakkumises oma töö eest; ja ta oletab veel, et tootmismeetodeid saab kiiresti muuta. Nende oletuste omaksvõtmisel ilmneb, et iga tööliigi - töötasu kalduv võrduma selle piirtootega (marginal produkt).

Viies sektsioon kaalutleb, kuidas muutub olukord, kui mingil üksikul päeval või ühendil on monopol.

a) müüa oma tooteid ja b) osta teatud erilist tööliiki. Kuues sektsioon kaalutleb, kuidas muutub olukord, kui tööd peab ühendama kindlates proportsioonides mingi teise teguriga, nõnda et tootmismeetodeid ei saa vabalt varieerida.

Kui on antud tööpakkumine (supply of labour) mingil tööalal, siis selle hind või töötasu oleneb nõudlusest selle järgi. Vastupidiselt, kui on antud nõudlus, töötasu sõltub selle tööliigi hulgast, kes otsivad tööd. Seitsmes sektsioon arutleb mõjusid, mis määravad tööpakkumuse mitmekesistes tööalades. Kaheksas sektsioon märgib naiste teenistust.

Siiasaadik oletasime, et tööhind vaheldub täiesti vabalt. Üheksas sektsioon arutleb miinimum-töötasu tagajärgi. Ühe antud tööala juures, mis on kinnitatud seaduse või hoitud ühingu (trade union) poolt. See sisaldab ka märkme selle kohta, kui raske on tõelist töötasu seadusandlikult tõsta. Kümnes sektsioon kaalutleb milliste tingimuste juures võib töölisühing tõsta oma liikmete töötasu. Peatükk lõpeb märkme-ga tööpuuduse kohta.

2. Teenistusvahed ühe tööala juures.

Tuleb meele pidada, et on olemas mitmesuguseid tööliike. Üks "tööala", selle termini harilikus tähenduses, võib sisaldada paljusid selgeid tööliike või - astmeid. Ilmnähtavasti on määratud vahesid tööliigis, mida sooritab näiteks mingi vaimse töö spetsialist või tavaline praktikant, gümnaasiumi direktor või algkoolijuhataja, suure liinilaeva või väikese prahilaeva kapten. Vähemselgesti erineb näiteks töö ja ülesanne mingi esimesejärgu restorani kelneri ja odava söökla ettekandja juures. Seepärast defineerime "tööala" nõnda nagu sooritaksid kõik töölised mingis erilises "tööalas" täpselt sama liiki tööd. See termini mõiste on kitsam üldiselt levinust, kuid vastab tegelikule praktilisele elule, sest erinevad tööalad, meie tähenduses, kalduvad saama erinevaid töötasumääri.

Mingi antud nädala jooksul võivad mõned töölised teenida rohkem kui teised, ühel ja samal tööalal, sellepärast, et neil on pikem normaalne tööaeg või et nad teevad ületööd või et jälle teised töötavad lühiaega (on short-time). Eraldi sellest võib üks tööline teenida rohkem kui teine sama aja jooksul, kuna ta on jõudlusvõimelisem või energilisem. Kui tüki-tööd, siis tema teenib loomulikult enam kui teine. Näiteks kui kumbki lõhub süsi tonni hinna peale ja on suurem saavutus teisest, siis ta teenib vastavalt enam. Kuid enamikus tööaladest makstakse töölistele ajamäärade kaupa. nii ja nii palju tunni või nädala või kuu peale; sest mõnedes tööalades on raske mõõta tehtud tööhulka üksikisiku kohta; teistes on raske tehtud töö kvaliteeti järele proovida ja tasu kvantitatiivsete hulkade järgi võiks viia halvale kvaliteedile.

Ajamäärade juures mõned töölised võivad teha rohkem tööd kui teised ja saada ometi ainult sama tasu. Tööandjad võiksid jälle põhjustada rahulolematust, kui nad maksaksid rohkem neile, keda nad arvavad olevat jõudlusvõimelisemad (ilma objektiivse katseta). Peale selle säästavad tööandjad aega ja vaeva makstes üldise määra kõigile antud astme töölistele, selle asemel et kaubelda üksikult iga indiviidiga, tegelikkuses määratakse standard aja-tasumäärad (time-rates) üksikutes tööalades, tööandjate ja töölisühingute kollektiivse kauplemise abil.

Mõnedes tööalades aga tarvitavad tööandjad sehioriteeti objektiivse hinnangu alusena, makstes enam neile töölistele, kes on olnud nende juures kauem, ehkki nad tõeliselt võibolla pole jõudlusvõimelisemad.

Töölised ühes piirkonnas võivad teenida enam tunni kohta, kui sarnased töölised teised piirkonnas. Võibolla, et sellised vahed rahalises töötasus ainult on võrdsed "töeliste" töötasudega, madalamad rahalised teenistus olles vaid madalama elumaksumuse tagajärg. See seletab osaliselt, mispärast täätasu-määrad maa-piirkonnas on tihti madalamad kui töötasu määrad

sama töö kohta linnades. eriti maja-rendised on kõrgemad linnades. Vahed töelistes töötasudes on tingitud nendest liikuvus-takistustest, mis on käsitletud pt. XIV, takistades töölisi liikumast ühest paigast teise, kus nad võiksid teenida rohkem.

Väljaarvatud vahed tehtud töös või lokatsioonis, on vahed teenistuses ühe tööala juures tingitud peamiselt teadmatusest. Kui üks tööandja maksab enam kui teine, samas kohas, võrdse jõudlusega töölistele, siis tasuks tal vallandada omad ja palgata rivaali töölised mingi vahepealse töötasumääraga ja nendel oleks kasulik tema poole üle tulla; sellel viisil kalduvad määrad võrdustuma. Ühe tööala liikmed võivad olla töös mitmes erinevas tööstuses, kuid tööandjail mõnes õitsevad tööstuses ei ole mingit põhjust rohkem maksta kui maksavad teised mõnes kiratsevas tööstuses täpselt sama liiki töö eest.

Selle peatüki peamine ülesanne on kaalutleda, miks töötasu-määr mingis tööalas on see, mis ta on, ja miks töötasu-määrad mõnedes tööalades on kõrgemad kui teistes. Seepärast hoidume vahedest töötasumäärades ühe tööala töolistele juures ja oletame, et üldiselt on olemas ühtlane aja-tasumäär mingi antud tööliigi suhtes.

3. Iseseisvad töölised.

Töötasu võib defineerida kui rahasummat, mida maksab lepingu järgi tööandja töölisele tehtud tööteenistuse eest. Meil ei ole tarvidust teha vahet töötasu ja palga vahel. Kuid "iseseisva" töölise teenistus nõuab siin järelmõtlemist.

Iseseisev tööline on see, kes töötab omal käel ja mitte tööandja jaoks. Olgu ta talunik või arst, kirjanik või laadakaupmees, ta on ettevõtja. Oleme juba tõestanud (175-176), et ühe ettevõtja teenistus (kaasa arvata tema kapitali tasu) on ikka natuke suurem kui palgalise manažeri või palgatud töölise oma, kes teeb hulga järgi sama palju tööd ja sama liiki oma tööandjale.

Niisiis meie sektus "töötasust" antud tööalas seletab ka iseseisva tööliste teenistuse selles tööalas, ja mõnda peame viimase tasuteenijate hulka lugema, arvestades tööpakkumise-ga.

Iseseisvate tööliste teenistus kõigub enam kui palgaliste juures, sest esimesed müüvad oma tööteenistuse või tooted otse turule, kuna viimased müüvad need tööandjale, kes maksab kokkulepitud määra, mida on tülikas ja raske tihti muuta. Nõnda siis kasud või kahjud, mis teki-vad toodete hindade muutustest, tulevad kasuks ükskord töölistele, teinekord ettevõtjale.

On tähtis tõsiasi, et paljud põllumajanduslikud tooted valmistatakse talunikkude poolt, kes töötavad oma taludes. Kui nende toodete hind langeb, paljud talunikud vastavad sellele säilitades või isegi suurendades oma toodangut (output), lootes, et see tasub end paremini, kui jätta maa jõude ja otsida muud tööala.

Nõnda võivad selliste toodete hinnad rängalt langeda. Perioodis 1928-1932, paljude põl-lumajanduslike toodete hinnad peagu poole-nesid. Enamiku talumeeste sissetulekud vähenesid suuresti, paljud tuhanded neist saades vähem kui väljaõppimata tööstustöölise töötasu. Nad olid omaenda tööandjad, müües otse turule, ja nõnda nad ei võinud vältida nende toodete vähenenud nõudluse tagajärgi, ehk küll neil oli küllalt tööd. Maades nagu Saksamaa ja Prantsusmaa, mis olid bilansis põllumajanduslike toodete importijad, andsid valitsused talunikkudele abi, kitsendades importe.

Maades, mis eksportisid põllumajanduslikke saadusi, nagu USA, talunikud palusid valitsuselt toetussummasid ja rida kitsenduskavasid (restriction Schemes) organiseeriti, et vähendada toodangut ja kaitsta sel viisil hindu. Tööstus nagu seda on söekaevandus, kus peagu kõik töölised on palga-teenijad, pakub seevastu rabava kontrasti. Suur langes söe järgi, viib alla kaevuri töö väärtustootlikkuse, kuid maades kaevurid väidavad, et nemad on õigustatud saama teatud elustandardi miinimumi ja seisavad vastu suurtele töötasu kärpimistele. Mille tulemusena paljud kaevandused ei saa töötada

kasuga ja suletakse; söetagavara vähendamine takistab suurt hinna langust, ja äärmise söekaevandustöö väärtus-tootlikkus hoitakse umbes võrdsena tema töötasule määratu suure palgatud töö hulga vähendamise abil.

4. Töönõudlus: piirtootlikkus (The Demand for Labour: Marginal Productivity)

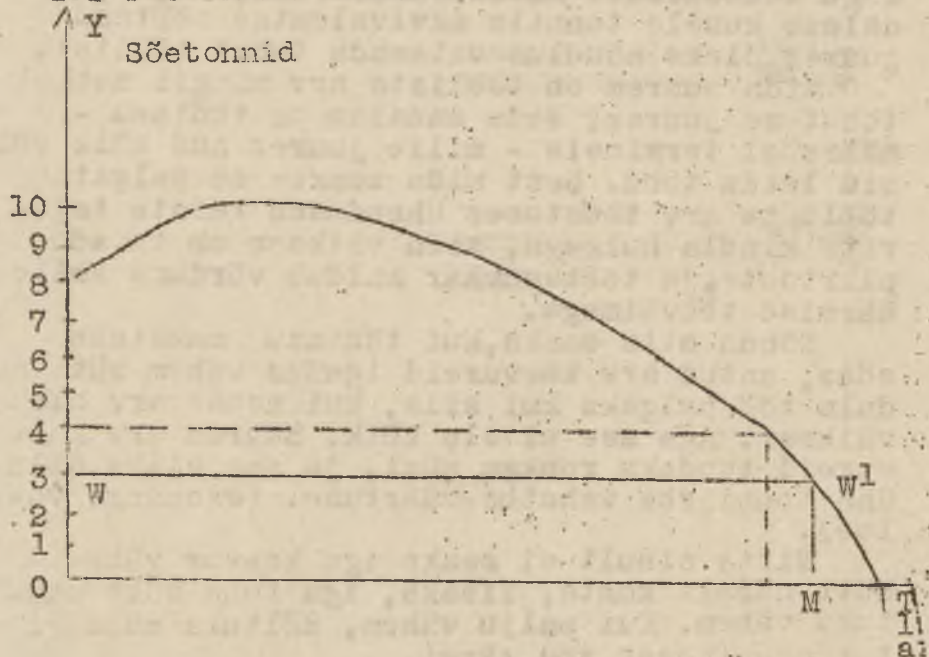
Töönõudlus teiste tootmistegurite seisukohalt on "tuletatud nõudlus". Tarbija ostab hüviseid nende endi pärast; tema nõudlus nende järgi on lõplik. Aga, väljaarvatud isiklikud tööteenistused, ei vaja tööandja töölisi nende endi pärast; ta vajab neid töö jaoks, mida nad teevad, mõõdetuna mitte neist pingutusist, mida nad korda saadavad, vaid sest kaastööst, mida nad teevad ja sellega tema kasuks.

Töölised mingis erilises tööalas võivad olla palgatud mitmesuguseis erinevaid tööstusis. Kui me alustame kaalutelles ainult tööliiki, mida nõuavad ettevõtjad ainult ühes tööstuses. Nõudlus söekaevurite järgi tuletub täielikult nõudlusest söe järgi. Ainuke põhjus, miks keegi ettevõtja palkab söekaevureid on, et nad suurendavad ta söetoodangut ja seega ta kulu. Oleme juba näidanud, et ta kaldub palkama lisatöölisi ainult siis kui nad suurendavad küllaldaselt ta toodangut, lisades nõnda rohkem ka tulule kui kulule. Kui ta toodang ei ole veel nii suur, et oleks märgatavat mõju tema söe müügihinnale, ja kui uue meeste palkamine ei leia tema kuludele midagi enam kui ainult nende töötasu, siis kaldub ta suurendama oma tööjõudu kuni punktiir, kus tema nädalase toodangu lisa, mis tekib kaevuri palkamisest, veel muutub selle nädalase töötasu summa eest. Sest kui ta tööjõud oleks sellest väiksem, võiks ta suurendada oma sissetulekut uute meeste võtmisega, kelle toodang müütukskõrgema hinna eest kui nende töötasu; ja kui see oleks suurem kui viimane, siis võiks ta vähendada oma kulusid

enam kui oma tulusid, vallandades mõne oma töö-
 lisist. Söekaevuri nädala töötasu võrduks söe-
 kaevanduse töö piirtoote väärtusega mõõdetuna
 "mees-nädalate" ühikuid (marginal produkt).

Oletus, et muutused tema tööjõus muudavad
 ettevõtja kulusid ainult lisa- või vähenemise
 võrra tema töötasu raamatus, eeldab et tema
 teiste tegurite kvantiteet-põhimik, varustus,
 jt. - on kindlad. Me teame Väheneva Kasu Sea-
 dusest, et kui ikka enam tööd ühendatakse teiste
 tegurite kindlaksjääva summaga, siis hakkab
 selle töö piirtootlikkus teatud punkti järgi
 vähenema.

Kõver AB joonisel esindab töö piirtootlik-
 kust ettevõtjale. Kui töötasu makstaks söes,
 siis palkaksta OM töölisi OW nädalase töötasu-
 ga jne. Tema, söe nädalast toodangut esindaks
 ala OAW'M, millest OWW'M esindaks tema tööta-
 su raamatut ja AWW' teiste tegurite ulatuses
 olev hulk (kaasaarvatud enda omand). Tõeliselt
 makstakse töötasu rahas (oma) ja mitte söes,
 kuid siiski võib kõver AB esindada tema töö-
 nõudlust, kui muudame vertikaalse telje tõlki
 des sõetonnid nende raha ekvivalentidesse.

Näiteks, kui süsi oleks 15 s. tonn, iga ühik vertikaalsel teljel esindaks 15 s., ja tema tööõudlus 45 s. nädalase töötasu-määra juures oleks OM, 60 s. OW jne. Selgesti suurendaks tõus söehinnas tema tööõudlust igasuguse antud töötasu-määra juures, ja langus söehinnas väherdaks seda. Nõnda suurendaks tõus 15 s. tonni peale tema tööõudlust, 3 nädalase töötasu määra juures ON - OM-ni. Aga kõver AB jääb muutumatuks.

Kogu tööõudlus on kõikidel eriliste ettevõtjate nõudluste summa. Tõus söehinnas kaldub ettevõtjaid sellesse tööstusse meelitama ja langusel oleks vastupidine mõju. Kuid igal hetkel võib ettevõtja arvu juures nende ühist tööõudlust esindada kõveraga mis liidab nõnda öelda kõikide AB kõverate abstsissid. Oletame näiteks, et 6 tonnise nädalase töötasu-määra juures üks ettevõtja palkaks viis tuhat töölisi, teine kaheksatuhat kolmas viiskümmend tuhat jne. ja et kõikide nende eriliste nõudluste summa oleks viis-sada tuhat töölisi. Kogu tööõudlust näitav kõver osutaks, et nädalase kuuele tonnile ekvivalentse töötasu juures oleks nõudlus viissada tuhat töölisi.

Mida suurem on tööliste arv mingil hetkel tööstuse juures, seda madalam on töötasu - määrsüsi termineis - mille juures nad kõik võiksid leida tööd. Sest mida suurem on palgatud tööliste arv tööstuses ühenduses teiste tegurite kindla hulgaga, seda väiksem on ta söe piirtoote; ja töötasumäär kaldub võrduma selle äärmise töövõimega.

Nõnda siis saaks, kui töötasu makstaks söes, antud arv kaevureid igaüks vähem sütt nädala töö palgaks kui siis, kui nende arv oleks väiksem. Aga see ei ole kõik. Suurem arv kaevureid toodaks rohkem süsi, ja see viiks alla ühe tonni söe vahetus-väärtuse. (exchange value).

Mitte ainult ei saaks iga kaevur vähem sütt nädala kohta; lisaks, iga tonn sütt müütuks vähem. Kui palju vähem, sõltuks muidugi turundusest söe järgi.

Tõeliselt makstakse töötasu rahas. Konkurentsi juures vaatab iga ettevõtja sõe hinnale kui turu tõsiasjale, mida ta ei saa muuta, kuid selle peale vaatamata, kui tööstuse kogutoodang suureneb, sõe-hind langeb. Kaevandustöö kaldub saama selle piirtoote väärtuse, ja tõus palgatud tööliste arvus vähendaks nende sõe toodet kui ka selle hinna tonni kohta languse, nii et nende piirtooteväärtus langeks rohkem kui selle vähenemise. Oletades näiteks, et viiesaja tuhande mees-nädala piirtoode on 6 tonni ja kuu esaja tuhande tööliste ainult 5,5 tonni.

Tööjõu tõus viiesaja tuhandelt kuu esaja tuhandele suurendab selgesti sõe kogutoodangut nädalas - see võiks viimast suurendada näiteks 4,0 miljonilt 4,6 milj. tonnile. Antud sünonümluse juures peaks ta hind langema, nõnda et iga nädal võiks 4,6 milj. tonni asemel 4 milj. tonni müüda. Oleta, et see peaks langema 10 s 6 d 10 s tonni kohta. Siis kaldub rahaline töötasu langema 63 s. (6 X 10 s 6 d) 55 s (5,5 s X 10 s). Piirtoote deks siis langenud 1/12 (6-5,5-ne), tema hind ühikult 1/21 (10 s 6 d - 10 s) ja piirtoote väärtus rohkem kui 1/8 (63 s - 55 s).

Võib tekkida nõudlus mingi erilise tööliigi järgi paljudes erinevais tööstusis, kuid see ei tee me analüüsis mingit põhilist vahet. Kui üks tööline teeb täpselt sama liiki tööd kui teine ja kui ei ole mingeid suuri liikuvus takistusi, siis ta kaldub saama sama töötasumäära, ehküll ta aitab toota erinevat toodet. Konkurentsi juures kaldub töötasu määr sellises tööalas võrduma selle tööliigi piirtoote väärtusega igas tööstuses, milles ta on rakendatud; ja see määrab kui palju kasutatavaist töölistest on palgatud igas erilises tööstuses. Oleta näiteks, et nõudlus ühe tööstuse toodete järgi põhjustab töö piirtoote tõusma üle selle töötasu väärtuse. Ettevõtjad selles tööstuses katsuvad suurendada oma sissetulekuid uute tööliste palgamisega. Kuid et meelitada oma juurde selle liigi töölisi teistest tööstustest, peavad nad pakkuma kõrgemat töötasu. See tõstab töötasumäära kogu selle tööala ulatuses. Kõrgemate töötasu-määrade juures ei suuda mõned ettevõtjad

teistes tööstustes palgata nii palju seda tööd, kui enne. Vallandades mõned oma töölistest, tõstavad nad järelejäävate piirtootlikkust, kuni nende äärmise toote väärtus võrdub suurenenud töötasuga. Vallandatud töölised kalduvad leidma tööd tööstuses, mille nõudlus selle tööliigi järgi on suurenenud.

Mõnikord vaieldakse, et piirtootlikkuse seletus töö nõudluse kohta ei vasta tegelikule maailmale, sest et paljud tööandjad ei tea, kui palju üks lisa-tööline (või kümme, või sada, lisa-töölist) suurendab kogu-toodangut. Sellele vastu argumendil on vähe alust. Kui ühe firma või ühe osakonna manager on ülepea jõudlusvõimeline, peab ta alati meeles pidama võimalust tarvitada üht tööliiki enam või teist vähem, aegajalt katsetab ta sel teel ja valvab tagajärgi. Suur firma leiab alati tasuva olevat pidada kulude summasid, millede abil ta võib arvestada ühe teguri rohkemast või vähemast tarvitamisest sõltuvat efekti toodangule.

Väheses ulatuses võivad töötasu-määrad ja piirtootlikkus veidi erineda. Ettevõtja, kohutades langusega oma toodete nõudluses, mille ta loodab olevat ainult ajutise, võib hoida kõiki oma töölisi käesolevate edasi töötasumääradega, selleks et hoida neid koos ja edendada hädad hoiakut; ja tõusule toote-hinnas ei pea järgnema otsekohe tõus töötasus. Kuid ettevõtjad, kes ei tee tõsist pingutust võrdustada mingi teguri äärmist kulu äärmise kasuga, surutakse varem või hiljem kaubandusest (business) välja nende poolt, kes seda teevad.

Meie analüüs aga kehtib ainult nende ettevõtjate kohta, kes toodavad turu tarvis. Moodsad riigid on suured tööpalkajad (Modern States) ja teatud piirides võivad nad maksta nii kõrgeid töötasusid kui nad soovivad, ilma et nad läheksid pankrotti. Kuid siiski on olemas seos töötasu, mida riik maksab mingi antud tööliigi eest, ja selle töö piirtoote vahel eratöõnduses, sest riik peab maksma küllalt kõrget töötasu, et meeliidada oma juurde nünda palju selle liigi töölisi, kui ta vajab. Kui ta maksab oluliselt rohkem kui nad võiksid teenida mujal, siis tekiks terav konkurents riigi teenistusse

pääsmiseks ja tendents oleks, et jõudlusvõimelisemad töölised oleksid edukad.

Tegelikkuses aga võib mõningaid kohti, eriti määramised kõrgemaile tasutavatele kohtadele, millele ei saa võistluseksamiga saada enam mõju ja tutvusega kui kõlbulikkusega.

5. Töönõudlus. monopol.

Oma eelnevas arutelus oletasime, et iga ettevõtja toodab nõnda väikese proportsiooni kogu söe tagavarast, et muutused tema toodangus ei mõjustaks tunduvalt selle hinda tonni kohta. Kui kogu toodang oleks monopolisti kontrolli all, kes püüaks oma kasumit viia maksimumini, võtaks ta arvesse tõsisaja, et tõus tema toodangus vähendaks hinda, mida ta saab iga toodetud tonni eest. Kui ta peaks palkama näiteks ekstra tuhat meest, suurendaks see söetoodangut, alandaks aga hinda tonni kohta, ja seega lisaks vähem tema kasule kui lisa toodangu turu väärtuse. Millest tuleneb üldine reegel et ettevõtja palkab lisajõude ainult siis, kui selle tagajärjel tõuseb tema töötasu, raamatus on väiksem kui selle tagajärjel tekkinud tõus tema tulus, tähendab, et monopolist kaotab, makstes oma töölistele nende piirtoote koguväärtuse. Et selgitada seda sama asja teist moodi, iga antud töötasumäära juures palkab tööndus rohkem töölisi kui see koosneb võistlevaist firmadest, kui siis, kui ta oleks monopolisti all. Esimesel juhul tööjõudu suurendatakse punktini, kus selle piirtoote väärtus võrduks selle töötasule. Viimasel juhul suureneks see punktini, kus lisa-tulu mis tuleb ekstratoodangust (see on, kasu sellest ekstratoodangu müügist; mahaarvatud sellest tulenev hinnaalandus "vana" toodangu kasus) võrduks lisale töötasu-raamatus.

Me pöördume "monostmises" juurde - see on, monopolitöö (või teistes tegurites). See on palju vähem-harilik kui monopol hüviste müügis. Harva juhtub, et üks firma või ühend on ainuke või peamine teatud tööliigi ostja. Kui see juhtub, siis võib ta muidugi pakkuda nii mada-

lat töötasu kui ta soovib, kuid kui ta maksab töötasu, mis on oluliselt madalam üldiselt võrreldavais tööalades, on väga tõenäone, et aja möödudes töölised lahkuvad sellest, et astuda teistesse sellistesse tööaladesse, ja see ei saa enam kõita tööjõudu, mida ta vajab.

Üldiselt mida suuremat tööliste arvu see vajab, seda kõrgem peab olema töötasu, mida ta peab pakkuma, et neid saada. Järelikult võtab see arvesse tõsiasja, et kui ta suurendab oma tööjõudu, peab ta maksma enam mitte üksi lisatööliste vaid ka neile, kes on juba palgatud - sest väga harva on võimalik maksta erinevaid määri võrdse jõudlusega meestele, kes töötavad koos sama ülesande jaoks. Lisa-tööliste äärmine kulu ületaks seega nende töötasu. See tõsiasi kaldub tegema ta töönõudluse väiksemaks kui ta oleks siis kui see tööliik oleks palgatud ka reas teistes tööndustes, nii et ta töötasu - määrana võib võtta väiksema ja suurema antust.

6. Töönõudlus: Puhas produktiivsus.

Meie teine oletus, mille üle peame nüüd järele mõtlema oli, et tootmismeetodeid saab kiiresti vaheldada, kui on palgatud enam või vähem teatud erilist töö liiki, ühenduses kindla summa teiste teguritega. See oletus on peagu alati õige. Oleme näinud (pt.XIII.s.9.), et ettevõtja püüab toota mingit antud toodangut võimalikult odavasti. Kui teatud liiki tööhind tõuseb (või langeb) leiab ta harilikult, et tal tasub seda vähem (või rohkem) tarvitada, suhteliselt teiste teguritega, kui enne. Võibolla et mõnel juhul väga vähe asendust tegurite vahel on väikses ulatuses võimalik. Näiteks võib üks põhimik olla kavatsatud teatud arvu meeste tarvis. Võib üks põhimik tavaliselt aja jooksul kuluda ja ei tarvitse olla asendatud just samas vormis. Muutus tegurihindades põhjustab nende põhimikkude asendamise, õigel ajal, odavalt põhimikkudega, kavatsena tarvitama rohkem tegureid ja vähem kallinenud tegureid.

Nõnda võtab see veidi aega, enne kui töötasu languse või tõusu täied tagajärjed ennast ilmutavad. Kuid enamais tööndusis on suur ulatuvus tegurite vaheliseks arendamiseks isegi väikeses alas.

Juhud, kus tööd peab ühendama kindlates proportsioonides mingi teise teguriga, ei paaku suurt raskust. Oleta, et iga töölise kohta peab olema üks masin või kindel hulk toormaterjali. Ettevõtja käsitleb meest plus masinat ühe ühikuna ja kui selliste "ühikute" proportsiooni teiste teguritega saab vaheldada, siis kehtib piirtootlikkuse printsiip.

Konkurentsi juures ühiku-hind kaldub võrduma oma piirtoote väärtusega. Iga tööline saab selle väärtuse, mahaarvatud masina või toormaterjali kulu. Seda summat kutsutakse mõnikord tema puhta toote väärtuseks (netto)

Harilikult on vaheaeg töömaksmise ja selle toote müügi vahel, nii et ettevõtja vajab "liikuvat kapitali" (circulating capital), et anda töölistele avanssi töötasu näol üle selle vaheaja. Kui ettevõtja juures see vaheaeg on konstantne, nõuab töös või langus tema tööjõus vastavat tõusu või langust tema liikuvast kapitalist.

Järelduvalt ei palka ta lisa-töölist, kui lisatoodang ei kata niihästi mehe töötasu kui ka kasvikut kehtiva määra juures ekstra tsirkuleeriva kapitali pealt. Teistes sõnades kaldub töötasu sellistes tingimustes võrduma alandatud piirtoote väärtusega. Kuid ei ole mingit põhjust, miks see vaheaeg peab olema konstantne ja seepärast võib antud tsirkuleeriva kapitali hulka tarvitada suurema või väiksema arvu meeste palkamiseks (Näiteks 2000 kolmeks kuuks laenatuna esindab sama tsirkuleeriva kapitali summat kui 1000 laenatuna kuueks kuuks). Me oleme seepärast selle komplikatsiooni eelnevas arutelus kõrvale jätanud.

14. Tööpakkumus.

Mõnedes või kõikides tööalades võivad miinimum töötasu-määrad olla kindlaks määratud riigi või alal hoitud töölisühingute poolt. Selle tagajärjed on aruteldud järgnevas sektsioonis. Käesolevaks oletame, et ei ole madalamat piiri töötasule kui see, milliseid töölised on vajaduse korral valmis vastu võtma, et saada tööd. Kui ta oleks sellest kõrgem suruks tööta-tööliste surve, kes pakuvad oma tööteenistust madalama kui maksva määra eest, selle alla. Kui ta oleks alamal kui see, suruks ettevõtjate konkurents, kes püüavad suurendada kasumit rohkemate tööliste palkamisega.

Järelduvalt, kui on antud töönõudlus tööalas, sõltub töötasu-määr tööliste arvust, kes otsivad seda liiki tööd, mida suurem on see arv, seda väiksem on töötasu-määr. Me peame seepärast uurima, mis määrab tööliste arvu, kes otsivad tööd teatud tööalas.

Loogiliselt peaksime võibolla oletama kaaluteluga: mis üldse määrab töötava rahvastiku suuruse. Kuid selline uurimus viiks meid kaugele ära; tõepoolest kannaks see meid tublisti üle majandusteaduse piiride. Kunagi mõeldi, et töötasul on otsene mõju töörahva suurusle. Usuti, et tõus tegelikult töötasus suurendaks ellujäävate laste arvu ja sellest tuletaks, teatud aja järgi tööliste arv, kes nõnda suruksid töötasu jällegi alla, ja et langus "töelises töötasus" toob enesega vast pidise tagajärje, nõnda et "töeline töötasu" ei jää paljudeks aastateks ei palju üle ega palju alla antud taset.

Mõned teadlased arvasid, et see tasapind oli niisugune, millel töölised võisid just peagu kesta; teised mõtlesid, et see oli selline, mis varustaks neid miinimum-elustandardiga, mida nad enestele nõudsid. Nüüd tunnistatakse üldiselt need vaated vääraks. Moodsates maades on üldse sünnikontroll laialt levinud ja on raske õigesti ennustada töötasu muutuse mõju sündimuste arvule. Mõned töölised teenivad palju enam kui teised, ehkki nende füsioloogilised

tarbed on samad. Mingi töölise elustandard sõltub tema töötasust ja mitte vastupidi. Kahtlematult soovivad enamik töölisi suurendada oma elustandardit, kuid kui see soov ei pane neid tugevamini töötama või paremini-makstud tööala jaoks kvalifitseeruma, siis ei ole sel mingit mõju nende teenistusele. On tõsi, et mida suurem on rahvastik mingil alal, antud ressursside juures, seda madalam on töö piirtootlikkus üldse sellel alal, ja seda madalam on seal seepärast, üldine töötasu tase. See suhteline tööküllus seletab suuresti töötasu madalat taset ja sellest tuletuvat madalat elu standardit, enamais idamais; kuid olgu üks rahvastik suur või väike, on määratud vahesid töötasu-määrades erinevates tööalades mida ei saa seletada, toetudes rahvastiku koguarvule. Seepärast me oletame, et töörahva suurus on antud.

Antud arv töölisi aga võib sooritada enam või vähem tööd aasta jooksul. Üks tähtis põhjus selleks on muutused tööpuuduse hulgas. Seda kaalu-tleme hiljem. Punkt, mis nõuab arutelu otsekohe on, kas töölised võivad teha ja valida, teatud piirini üheltpoolt sissetuleku ja teiselt poolt puhkuse vahel.

Siin me kohtame eelistuste skaala mõistet. Kujutle näiteks töolist, kes teeb nii palju või vähe tööd kui ta tahab, ütleme 2 s tunnis määra juures. Iga päev on tal käsutada teatud ajahulk et seda jaotada töö, mis annab sissetulekut, ja puhkeaaja vahel. Ta võib suurendada oma sissetulekut, loovutades ainult osa oma puhkeaega ja ta võib suurendada oma puhkeaega loovutades ainult osa oma sissetuleku. See tähendab, et ta eelistab 16 s. päevas anda 16 tundi puhkust lõbustust jne., igale teisele kombinatsioonile nagu 14 s. 14 tundi või 18 s. ja 15 t. Ta hindab oma ...meteistkümnendat puhketundi enam kui üheksandikku floriini päeva kohta, teiselt poolt ta hindab oma kaheksandikku floriini enam kui ekstra (17-ndat) puhketundi, mille tavõiks saada eelmise loovutades. Oleta nüüd, et ta tunnimäär oleks alaliselt tõstetud 3 s. Töötaks ta rohkem või vähem tunde päevas? Seda on võimalu öelda. Üks mees võib reageerida hoopis erinevalt teisest. On kaunis kindel, et ta ei

vähendaks oma tööpäeva nõnda palju, et ta teeniks vähem kui enne, sest sel juhul suhteline oleks puhkeaja piirtähtsus temale (sissetulekule vastuolus) väiksem kui enne ja ekstra sissetulek, mida võiks saada teatud puhkeaja loovutamise, oleks suurem kui enne. kui ta töötaks kaheksa tundi päevas, nagu enne, teeniks ta 24 s. 16 s. asemel ja tal oleks ikkagi kuueteisttunnine puhkeaeg. Suhteline piir puhkeaja tähtsus, tundides mõõdetuna, sissetulekuga vastuolus, mõõdetuna shillingeis, oleks suurenenud, kuid ta probleem oleks, kuidas jagada oma 24 kasutadaolevat tundi päevas, ja ekstra tund tööle pühendatult annaks talle nüüd 3 seendise 2 s asemel. Teatud olukordades võib ta täiesti sihikindlalt otsustada, kas suurendada või vähendada oma tööpäeva pikkust. Nõnda ei või me ette öelda, kas kestav muutus töötasu-määrades võiks töölised pikema või lühema töönädala soovile viia, ilma et me teaksime nende eelistusi selles asjas.

Enamikule töölistele makstakse nädala kaupa ja neil ei ole ilmselt mingit mõju oma töö-nädala pikkusele, mis on kindlaks määratud seaduse või kombe kohaselt. Kuid harilikult vastab töö-nädala pikkus selle tööala enamuse tööliste soovidele. Enamik neist ei eelistaks pikemat töö-nädalat samase tunni tasumäära juures ja tahavad kõrgema tunnitasu ületöö eest; teiselt poolt ei meeldi neile lühiaeg, vastava alandusega nende nädalateenistuses. Ja kui üks töölisriik suudab seda läbi viia, suurenevad nõudluse tõttu nende töö järgi, kas nädalalga suurendamist või tunniarvu vähendamist, siis ta nõuab, kollektiivsel kauplemisel, mida nende enamus eelistab.

Mõnikord nad nõuavad peamiselt suurendatud töötasu ja mõnikord peamiselt suurendatud puhkeajaga. Näiteks rühutasid Briti Töölisühingute Kongressid 1936. ja 1937.a. - suureneva jõukuse ajal - lühema töö-nädala soovitavust rohkem kui suurendatud töötasu.

Igal hetkel aega on töö-nädala pikkus antud. Meie probleem on kaalutella, mis määrab tööliste arvu, kes on mingi tööala juures.

Kui iga tööline võiks kergesti leida tööd mis tööalal tahes, "puhastulud" kõikides tööalades kalduksid võrduma. Töötasu mõnedes tööalades võiks olla madalam kui teistes, aga vahe ainult esitaks töö suuremat ligitõmbavust või tingimusi, millistes seda sooritatakse. Töölised võiksid jaotuda tööalade vahel nõnda, et töötasu - määrad (peale kontsessioone teistele paremustele või halvemustele) oleksid igalpool samad. Suurenenud nõudlus ühte liiki töö järgi suurendaks selle töötasu, kuid ainult ajutiselt, sest töölised kalduksid lahkuma teistest tööaladest, et minna üle sellesse, nõnda vähendades selle liigi töö piirtoodet. Sama moodi alandaks vähenenud nõudlus ühe töö liigi järgi selle töötasu ainult teatud ajaks, sest töölised lahkuksid sest tööalast nõnda tõstes järeljäänute piirtoodet. Tõepoolest pole erinevate tööalade puhaskasu mingil viisil võrdsed. Üldiselt on vähem-vastuvõetavad tööliigid halviminimalksetavate hulgas ja teenistus mõnedes tööalades, nagu haritud ameteis on palju kõrgem kui teistes.

Põhjus on muidugi, et on raske enamikule töölisist (või uustulnukaile tööturule) astuda neisse paremini-maksetavasse tööaladesse.

Arv võrdlemisi hästi-maksetavas tööalas võib olla piiratud seadusega. Nõnda võib seaduslikult nõuda, et üks tööline peab olema teeninud seaduslikult teatud aja õpipoisina, enne kui ta saab alustada tööd õppinud töölisena, ja õpipoiste arv võib olla riigi poolt piiratud. Teisalt võib jälle riik takistada või kitsendada uustulnukite astumist mingisse tööndusse, mis on "plaanitud" tähenduses, et riik kontrollib selle kogutoodangut, et säilitada selle toodete hindu.

Mõned sündinud võimed on harvemad kui teised, suhteliselt nõudlusest nende järgi. Nõnda teenivad paljud töölised võrdlemisi väikese töötasu-määra, kuna neil puudub küllaldane intelligents või ärivõime või mehaaniline kõlblikkus või kunstiline maitse, jne., et leida tööd paremini - tasutavais tööalades, mis nõuavad ühele või enam nendest omadustest kaunis kõrgel määral.

Kuid arvatavasti peamine põhjus miks rohkem töölisi ei astu paremini-tasutavasse tööaladesse, on et neil puudub vajalik kapital. Teatud tööaladesse astumine, nagu kõrgemad elukutsed, on võimalik ainult neile, kes on tõestanud mõnda liiki eksamil, et nad on saavutanud vähemalt miinimum-standardi jõudlusest, mida seaduslikult nõutakse. Nõnda on paljud, kes võivad evida küllaldast sünnipärast võimet neisse tööaladesse astumiseks, tugevasti eemale surutud, kuna neil ei ole võimalik maksta vajaliku hariduse ja harjutuse eest ja loovutada seda, mis nad teenivad selle perioodi jooksul, viites oma aja tasu eest töötades ja mitte studeerides. Edasi ületab harilikult teenistus nendes tööalades teenistuse tööalades, mis nõuavad vahest või ei mingit harjutust, suuresti rohkem kui kasviku ja kulutuse algkapitali summalt. Oleta näiteks, et nooruril läheb tarvis viis aastat ülikooli ja hospitali praktikat, enne kui ta saab kvalifitseeruda arstina. Selle aja jooksul ta võinuks teenida 150 võrdlemisi õppimata töö juures ja võinuks 250 maksideks, raamatuiks ja instrumentideks. Kasvik looo, ütleme 5% juures on ainult 50 aastast ja kustutuse kulu (amortisation charge) üle kogu töötamisaja, ütleme kolmekümne aasta kohta on palju väiksem. Kui seepärast, selline kapitali paigutus tooks talle loo kasu aastast, siis annaks ta rohkem kui enamik investeringuid. Kuid tõeliselt ületab harilikult arsti teenistus suhteliselt õppimata tööalade teenistuse kaugelt rohkema kui loo-ga aastast. Ja see on peamiselt, kuna noored mehed ja naised, kes suudaksid saada täiesti küpseiks arstiteaduses, ei suuda teha alginvesteeringut ja et neil ei ole vanemaid ega sõpru, kel oleks niihästi tahe kui kavõimalik seda nende eest teha. Nii algab jõuka vanema laps elu suure paremusega - paremus, mida vähenab, aga ei kaota, õpinguteks ja ülalpidamiseks antavad toetussummad riigi ja teiste kogude poolt, et võimaldada piiratud arvul lastel jätkata oma õpinguid üle aja, millal nad oleksid teisiti pidanud minema tööturule.

Jällegi tuleb vaja kapitali, et võida astuda äriellu omal käel või minna osanikuks mingisse asutatud ettevõtteisse.

Nõnda on sellised alad suletud vaeste vanemate lastele, kui nad ei suuda säästa või laenata küllalt kapitali ja see pole kerge kas säästa palju väikesest sissetulekust või saada laenu ilma käegakatsutava varata selle kindlustuseks.

Mõned kohad saadakse osaliselt mõju läbi, ja teistes, nagu börsindus (ja kalliste autode müümine, on isiklik tutvus kaunis rikaste inimestega varaks.

Peame seepärast kokku võtma, et peamine, olgugi mitte ainuke, põhjus, miks arv hästistasutavais tööalades ei ole suurem, on see suur ulatus, milles sissetulekute ebavõrdsus eksisteerib enamikus moodsais ühistuis.

8. Naise teenistus.

Läbilõike naine teenib suuresti vähem kui läbilõike mees. See on osalt seepärast, et paljudes alades on tema piirtootlikkus väiksem ja osalt seepärast, et suur enamus naisi on keskendanud halvimini-tasutavaile tööaladele.

Kui me räägime piirtootlikkusest, siis me mõtleme vahet, mis tekib kogu kasule (total receipts), kui palkame ühe "üksuse" rohkem või vähem ühest antud tegurist.

Mõnedes tööalades, nagu näiteks need, mis nõuavad suurt jõudu, on naise füüsiline alus väiksem kui mehel ja sellised tööalad võivad esindada suuremat töönõudlust kui need, nagu laste eest hoolitsemine, mille juures naised on jõudlusvõimelisemad kui mehed. Teistes tööalades, nagu ettekandmine või äriteenimine, sooritavad tööliste isiklikku tööteenistust klientidele. Enamik kliente eelistab olla teenitud mehe poolt, nii et mees suurendab kasu rohkem kui võrdse jõudlusega naine. Enamik mehi ei taha jälle töötada naise all, nii et mees autoriteetselt saab raskemat tööd oma meesalamailt kui sama võimeline naine.

Lõpuks usuvad enamus tööandjaid, et mehed on usaldusväärsemad naistest ja et nad tõenäoselt vähem töölt puuduvad haiguse korral või ületööd tegemast keelduvad või neid hätta jätavad järsu töö ülesütlemisega.

Nõnda võib naine teenida vähem samas tööalas kas oma loomuliku aluse vähemuse tõttu või et teda usutakse lisavat vähem, eriti suures ulatuses, tema firma kasule.

Teine põhjus, miks naised teenivad läbilõikes vähem kui mehed on, et suhteliselt vähe neist on paremini-tasutavais tööalades. See on osalt seepärast, et vähem kulutatakse tütarlaste kui poiste haridusele; vanemad kalduvad oma kapitali enne poegadeisse kui tütardeesse investeerima. See on osalt ka seepärast, et üldine mass veel võõristab näiteks naisarsti või naisadvokaati.

Tööandjad jälle arvavad, et naise peasiht on abielluda ja tööst lahkuda, nii et oleks riskantne investeerida õpetada üht naist kõrge-mini-tasutava koha jaoks, milles teda ei saaks kergesti asendada. Lõpuks on paljud tööd suletud naistele, olles seaduse või kombe poolt peetud (tihti toetatud organiseeritud selle ala meestööliste vaadetest) "meeste tööks".

Nõnda hoitakse Inglismaal naised eemal kaevandusest, rauast ja terasest, raskest masina-asjandusest ehitusest transporttööst ja diplomaatilisest teenistusest. See võib või ei või olla sotsiaalselt soovitatav; see kindlasti kitsendab naistele avatud töövaalja. Kõigi nende tegurite ühendatud tagajärg on, et suur enamus naistöölisi on keskendunud vähestesse tööaladesse, kus suuresti sel põhjusel, töötasu on madal.

9. Minimum töötasu.

Senini oleme oletanud, et töötasu-määr mingis tööalas võib vabalt vahelduda vastavalt muutustele nõudluses või pakkumises seda liiki töös. Nüüd peame järele mõtlema, millised tagajärjed on minimum-töötasu määramisel ühe tööala ulatuses. Tagajärjed on samad, kas see mi-

nimum-töötasu on siis peale sunnitud riigi või edukalt alal hoitud töölisühingu poolt.

Kujutle, et on asutatud korda kinnitamaks töötasumäär nn. "eweated trade" is - s.o., kus töötasumäär on tunduvalt alamal kui enamikus trade'ides või tööalades. Oleta, et see määrab nädala miinimumi töötasu tugevasti üle tasapinna, mis enne seda üldiselt kehtis. See ei ole kuidagi kinel, et ta tuleks tõesti kasuks töölistele, keda see pidi aitama. Iga tööandja trade'is on nüüd seadusega sunnitud maksma vähemalt miinimum-töötasu igale töölisele, kelle ta palkab, kuid ta ei ole sunnitud jätkama tööd andma, selle kõrgema töötasu eest kõigile oma käesolevale tööjõule. Millest olenevalt rida töölisi võib vallanduda; ja kuna arvata-vasti isegi mdal töötasu, mida nad said selles tööalas oli rohkem kui nad suutnuksid teenida mingis alternatiivses neile avatud tööalas, on nad sunnitud astuma ameteisse, kus nad taenivad isegi vähem kui enne - kui riik ei luba kedagi, ei mingis tööalas, vähem saada kui teatud miinimumi; - nad jäävad kehtvalt tööta ja hoitakse ülal avalikult või era hoolekandest.

On mõeldav, et miinimumtöötasu võib olla küllalt kõrge, meelitamaks töölisi teistest tööaladest kes on jõudlusvõimelisemad kui need, kes juba on töös selles tööalas. Kui nõnda, siis katsuvad tööandjad neid asendada nõnda palju kui võimalik oma olemasolevate tööliste asemele, ja miinimum-töötasu peamine tagajärg oleks lihtsalt töö taasjaotumine tööalade vahel.

Teine võimalus on, et tööandjad installeerivad rohkem töödsäästvaid masinaid ja teisi vahendeid, vallandades osa oma töölisist. Vana töötasu juures, masinate makstes teatud summa, olid need kallimad kui töö, kuid tõus töötasus võis teha need odavamaks kui töö. Igal juhul vähendab tõus töötasus puudutatud töönduste kasusid. Mõned vähemjõudlusvõimelised võivad minna pankrotti. Teised võivad omategevuse erialale ülekanda. Aja möödudes kaldub uus kapital ja ettevõtetus neist tööndusist hoiduma, kuni langus nende toodangus on tõstnud küllaldaselt nende toodete hindu, et teha kasumivälja-

vaadet seal niisama teravaks kui mujal.

Nõnda oleks miinimum-töötasu tagajärjeks vähendada selles tööalas. Kuid see efekt võib vältuda enne mõnda aega kui ta ilmneb. Ettevõtjad kindla põhimikuga võivad jätkata sellega töötlemist, palgates peagu sama palju töölisi kui enne, ehkki nad nüüd selle eest väiksemat tasu saavad, kuid kui põhimik kulub ära, siis seda ei asendata või asendatakse erinevas kujus, nõudes vähem tööd.

Nõnda võib pidada vallandamisi, mis võtavad aset kaua aega peale töötasu tõusmist, tööandjate jõudlusvõimetuse või töödsäästivate vahendite ja mitte miinimum-töötasu põhjuse tekkimiseks.

Ulatus, milleni tõus töötasus vähendab töösoolemist selles tööalas, peale seda kui on küllalt aega möödunud tootmismeetodite muutmiseks, vaheldub selle liigi töö-nõudluse elastsusega. See omakorda sõltub peamiselt nende toodete nõudluse elastsusest, milliseid see töö aitab toota, ja sellest kergusest, millega teised tegurid, nagu masinad, võivad seda asendada.

Kui selle tooted peavad konkureerima samaste välismaalt imporditud toodetega, oleks nõudlus nende järgi väga elastne. nõudlus seepärast, saab olema nõudlus seda liiki töö järgi, ja tõus töötasu s vähendab tugevasti töösoolemist. Kui teiselt poolt hinnatav tõus selle toodete hindades põhjustab müüke, ainult nõrka langust, võib töösoolemine vähendada ainult väga vähe. Ütleme v õ i b ja mitte v ä h e n e b, sest asendamise võimalus on tähtis. Ettevõtja püüab valmistada oma toodangut võimalikult väikese kuluga, ja kui tõus töötasus põhjustab alternatiivse tootmismeetodi, mis võtab rohkem kapitali, aga on odavam, läheb ta üle sellele meetodile, isegi kui nõudlus tema toote järgi on täieliselt ebaelastne. Kus asendamine ei tasu end ära, mingis suures ulatuses on töökuulu proportsioon kogukulule tähtis, sest mida väiksem see on, seda väiksem saab olema tõus toodete hinnas, mis kompenseeriks tööandjaid töötasu tõusu eest.

Me ei pea ometi konkludeerima, et miinimum-töötasu peab tingimata riivama, suures ulatuses neid töölisi, kelle abistamiseks see oli mõeldud. On neli teed, kuidas see võib saada neile tõeliseks kasuks.

Esimeseks, nagu me oleme juba näinud, võib kindla ja spetsialiseeritud põhimiku olemasolu tähendada, et tootmismeetodeid ei saa kergesti muuta, nõnda et on võimalik "pigistada" kasusid töötasu näha, ilma et see põhjustaks toodangus tööpuudust ja viib suurele tõusule toodete hinnas, siis on ebatõenäoline, et palju firmad lõpetavad oma tegevuse, ja võib tulla, et osa töötasu-tõusust kantakse edasi nende eriliste toodete tarbijatele nõrgemate hindade näol.

Nõnda võib enamik töölisi jääda tööle. Kõrgema töötasu eest pikemaks ajaks, mille jooksul võib juhtuda mõni muutus olukorras nagu näiteks nende jõudluse tõus, suurendades nõudlust nende töö järgi ja nõnda neid kõiki või peagu kõiki töös edasi võida.

See viib neid teesile punktile. Tõus töölise töötasus võib rutsuda esile tõusu tema jõudluses. See võib talle võimaldada tarbida rohkem paremat toitu või teisi "tarbeaineid jõudluseks" see võib teda rahustada mõnedes tungivais rahahädades ja seega võtta ta töö kvaliteeti; see võib teda suuremale energilisusele või hoolikusele, et anda midagi vastutasuks töötasu-tõus eest. Muudugi kui töölised teevad rohkem tööd, siis suureneb toodang ja nende toodete hinnad langevad, kuid teiselt poolt on vähenenud töökulu toodangu ühiku peale, õhutades seega töö nõudlust suhteliselt teisele teguritega, nõnda et paljudel juhtudel tõus töölise jõudluses, kellele makstakse aja eest, suurendab nõudlust nende järgi. Näib olevat vähe põhjust uskuda, et töötasu-tõus, mida makstakse enamikule töölisele moodaates maades tänapäeval, põhjustaks eneses olulist tõusu nende jõudluses.

Kolmandaks võivad tööandjad mõnd või kõiki töölisi mingis erilises tööalas "ekspluateerida" jätkates nendeletööandmist, kui nende töö-

tasu ka tõuseks. Kuid ekspluatatsioon selles tähenduses ei ole kerge. Ainult siis, kui mingi firma või lähem firmade ühend on ainuke või peamine seda liiki töö ostja, on tal ekspluatatsiooni jõud, ja isegi siis on see jõud piiratud sellest kergusest, millega need töölised võivad kanduda üle teistele tööaladele mis nõuavad samu omadusi ja töötavad teiste firmade jaoks. Tööpoolest on väga vähe töölasi, mille töölised oleksid palgatud peamiselt ühe firma või ühendi poolt. Kuid võib kergesti juhtuda, et üks firma on teatud töö liikide peamine ja teatud piirkonnas.

Kui selle ala töolistel on vastumeelt sealt lahkuda, isegi kui nad võiksid teenida märksa enam mujal, siis võib neid ekspluateerida. Siiski on olemas suur takistus sellise ekspluatatsiooni vastu võimaluses, et teised firmad, meelitatud odavast tööst, rajavad põhimikud selles piirkonnas ja pakuvad üle töötasu hinnad. Ning on mõeldav, et kui keegi tööandja teeb eraldi kauba iga töölisega, võib ta saada mõned töölised vähem töötasuga kui teised saavad, kelle jõudlus ei ole sugugi väiksem. Need töölised oleksid siis rahulolematud; nende juures leiaksid varem või hiljem endile paremini tasutava koha. Sellist ekspluatatsiooni võib praegu leida majateenijate juures, kuid arvatavasti leiavad enamik perenaisi, et neil tasub oma teenijaile anda nii palju kui nad võiksid teenida mujal.

Kokkuvõttes, seepärast võime öelda, et ekspluatatsioon ei oleks üldine isegi siis, kui puudusid miinimum-töötasud. Nõnda-kaua kui miinimum-töötasu, määratud riigi või hoitud töölisühingu poolt, kaotab ekspluatatsiooni, on see tööline kasu puudutatud töolistele, sest et see põhjustabki paljude nende vallandamist.

Lõpeks peame võtma arvesse tööpuuduse tasu (nn. unemployment benefit). Võib näidata, et rühm töölisi tervikuna ei võida tõusuga nende töötasu, määras, kui see põhjustaks nii palju neist jäänustootet, et kogusumma, mida see töölisrühm saab töötama, oleks vähenenud. Kui aga nende tööta liikmed saaksid iga nädal summa, mis tuleb lähedale nende endiste töötasude suu-

rusele, mida mitte ei anna nende kaastöölised, vaid rikkamad maksumaksjad, siis oleks olukord muutunud. Miinimum-töötasu oleks olnud vahend sissetuleku ülekande kindlustamiseks suhteliselt rikkaile, nõnda et see töölisrühm, tervikuna oleks paremas seisukorras kui enne.

Nüüd võime kokku võtta. Miinimum-töötasu üle enne kehtinud üldise taseme, tuleks kindlasti kasuks neile, kes hoiavad edasi oma kohti. See arvatavasti põhjustaks veidi tööpuudust kui palju, oleneb olukordadest, mida oleme nimetanud. Need, kes heidetakse välja tööst (employment), või sunnitakse halvemini tasutavasse tööaladesse, kaotavad; kasud puudutatud tööndustes kalduvad mõneks ajaks vähenema. Toodete tarbijad, milliste hinnad on tõusnud, kannatavad nõnda palju; ning maksumaksjad ja teised peavad andma rohkem kui enne tööpuuduse tasuks (anemployment benefit).

Senini olème käsitletud miinimum-töötasu fikseerimise tagajärgi ainult ühe või väheste tööalade kohta. On õpetlik järele mõelda, mis sünniks, kui valitsus nõuaks olulist tõusu "töelistes" töötasudes igale töölisele. Oleta, et see fikseeriks ühe "põhilise" nädalase töötasu täiskasvanud meessoost isikuile, aga madalama normi naissoole, ütleme umbes 20% üle ennekehtinud õppimata töölise töötasu tasapinna, mitte lubades kedagi vähem töötada, ja tõstaks kõik töötasumäärad kõikides tööalades umbes 20%. Et kindlasti "töelised" töötased oleksid tõstetud ta kahtlemata sunniks rahalise töötasu sobiva elumaksumisega nõnda, et kui söögi, riietuse, jajastuse ja teiste asjade hinnad tõuseksid, tõuseksid vastavalt ka nende töötasud.

See tuleks kolm lünka, mis jäävad avali, kui miinimum töötasu on fikseeritud ainult väheste tööalade kohta. Suhteliselt kes ei vääri põhilist töötasu, ei lubata võtta halvemini-tasutatud kohta mujal. Oleks vähe töö taas-jautumist: vallandatud töölised jääksid tööta. Edasi tõus hindades, tingitud toodangu langusest, mõjustaks palju vähem kasude vähenemist, sest kõrgemad hinnad tähendaksid kõrgemaid ra-

halisi töötasusid. Lõpeks tõuseksid töödsääst-
vate masinate ja teiste vahendite hinnad peagu
sama palju kui rahalised töötasud, nõnda et
oleks palju vähem ruumi kasude langemise takis-
tuseks tootmismeetodite muutmise abil.

Tagajärjeks võiks kergesti olla tõsine tõ-
kestus kapitali kuhjumiseleja investeeringule,
mõne ajajärgi väheneks kapitali koguhulk maas
esindatud põhimiku, laduvara jne. poole. Lan-
guskapitali hulgas (stock in trade), mis kope-
reerib tööga peab tähendama langust töö piir-
tootes, töötasu fikseerimise puuduses viiks see
töötasude langusele, kui tõelised töötasud hoi-
takse kindlad, viiks see edasisele tööpuuduse-
le.

Selline poliitika "pigistaks" omanikult
olemasoleva põhimikus ja teise varustuse, kuid
meie põhjendelu viitab, et see võiks esile kut-
suda suuremõdulise tööpuuduse - palju enam,
proportsionaalselt, kui miinimum-töötasu ai-
nult ühes või kahes tööalas - ja et aja möödu-
des töötute arv aina kasvaks. See oleks nõnda,
kui langus kasudes ja tõus maksukoormuses (töö-
tute eest hoolitsemiseks) põhjustaks maa kogu-
kapitali vähenemise. Töötasu-korralduse aja-
lugu Austraalias, kus seda on kasutatud laia-
ulatuslikumalt kui teistes maades, näitab, et
sellise poliitika hädaohud on tõelised ja neid
on tunnustatud töötasu-fikseerivate autoritee-
tide poolt. Rohkem kui ühel korral on nad ta-
gasi tõmbunud, hoolimata või hoolitsedes töö-
tasu-teenijate heakäekäigu edendamise eest,
katsetuse teel arvastamast, kas ülalkirjalda-
tud kuhjuva ebatasakaalu kuristik on ainult
majandusleadlaste poolt loodud hirmutis.

10. Töölisühingud ja töötasud.

On selge, et töölisühingul pole palju jõu-
du, kui ta ei sisalda eneses enamiku selle töö-
ala töölisi. Tööandjad ei oleks suuresti häiri-
tud, kui ainult murdosa nende töölistest äh-
vardaks streikida, juhul kui nad saavad jät-
kata mitte ühinguliite abiga, kes jäävad alles
ja osalt asendada streikijaid töötutega või

töolistega teistest kohtadest. Isegi kui üks ühing kontrollib peagu kõiki ühe piirkonna töölisi, on ta jõud piiratud selle kergusega, kuidas tööandja võib importida "blackleg" isid teistest piirkondadest. Edasi sõltub ühingu jõud tema fondidest. Tema pea-relv on streik, või ennemini streigiabi... Kui streikijate arv ei suuda toetada ennast ja oma perekondi, siis võib neid näljutada alistumisele: siit ka ühingu fondide tähtsus. Kui töölised saavad tööpuuduse tasu, mida muretseb mitte ühing vaid riik, mis on küllaldane hoidmaks neid ilma suurema raskuseta, siis see selgesti tugevndab ühinguliste käsi nõudmaks teatud miinimum-töötasu, isegi kui see on küllalt kõrge, põhjustamaks tööpuudust.

Miinimum-töötasu fikseerimise tagajärjed ühe antud tööala kohta on juba aruteldud. Ei ole oluline, kas see miinimum töötasu on fikseeritud mõne seadusandjase või koja poolt, kelle otsustusetel on seaduse võim, või kas sedaahoida tuleb kindlana töölisühingu jõu abil. Kuid meie eelnev arutelu käis peamiselt miinimum-töötasu kohta, mis on fikseeritud suhteliselt madalasti-tasutud tööala kohta.

On huvitav järele mõelda tingimuste üle, millistes töölisühing võib suruda läbi töötamis-määra, mis on tugevasti üle võrreldavates tööalades maksetava.

Oleta, et ühing viib tööandjad nii kaugele, et nad nõustuvad maksma töötasu-määra, mis on oluliselt kõrgem sellest, mis muidu oleks üldiselt kehtinud. See põhjustab mõnevõrra tööpuudust. Kuid võib juhtuda, et muutus tootmismeetodeis ei tasu end ära, hoolimata kõrgeenenud töötasu-määrast; selle tööliigi kulu võib moodustada ainult selle tööliigi väikese proportsiooni kogu toodete kulust ja nõudlus toodete järgi võib olla kaunis ebalastne. Nende soodsate tingimuste juures võib tööpuuduse hulk olla väike.

Me võime peatuda, et näidata, et sellised soodsad tingimused ei või kesta. Tõus mingis tööliigi kulus õhutaks meetodite või eri liiki

toodete leiutamist, mis rahuldaksid sama tarvet, ja mis tarvitaksid vähem tööjõudu. Edasi kasutavad paljud tööndused mitmeid erinevaid tööliike. Ühe liigi töötasu võib moodustada ainult väikese osa üldkuludest, kuid kui üks liik saab kõrgendust oma töötasus, katsuvad teised järgneda eeskujule ja ühendatud mõju üldkuludele ja seega töötaolek võib olla päris suur.

Oletades, et tingimused jäävad soodsaiks, kas võib suurendatud töötasu püsida? Hüpotetiliselt on ta oluliselt üle tasapinna, mis on üldine teistes tööalades, mis nõuavad sarnaseid omadusi.

Doisid, lahkudes koolist, püüavad tööala poole palju enam kui mujale. Mõned töölised võrreldavais kohtades püüaksid kanduda sinna tööalasse, eriti kui see ei too enesega kaasa elukoha muutust. Küsimuse all olevat tööliiki võib pidada mehe aga mitte naise tööks, kuid tööandjate eelistus meeste suhtes võib suuresti nõrgeneda, kui nad arvavad, et naisi võiks harjutada seda tööd tegema palju madalama määraga kui see, mida nõuab meeste-ühing.

Kuid suur uute tööliste sissevool kalduks röövima sealolevaid ühinguliikmeilt nende tulu. Uustulnukad võivad muidugi keelduda astumast ühingusse - võimalikult asutades endile uue - ja saada tööd, võttes vastu töötasu, mis on allpool ühingu poolt nõutut surudes nii ühingu liikmed tööst välja, ja sundis neid nõustuma madalama hinnaga. Kui nad kõik astuksid ühingusse siis tekiks vastav tõus tööpuuduses, mida jagaksid esialgsed ühingu liikmed, ja see võiks üles kaaluda nende tulu suurenenud töötamist ja viia neid vähema vastuvõtmisele.

Kokkuvõtte on et kui teised tingimused on soodsad, siis töölisühing tõenäoselt ei hoia alal seda tõusu töötasus, kui ta ei suuda kuidagi piirata uute sellesse tööalasse sisseastujate arvu. Ja ei ole kerge seda teha ilma sealareerimisega - näiteks kutsuda riiki deklaratsioonidega, et uued sisseastujad peavad teenima miinimum-õpipoisi aja ja anda põlipoiste arvu piiramine õppinud töölistele. Ühing, nagu iga

teine monopolist, võib tõsta oma hinda ainult tagavara kitsendamisega.

11. Tööpuudus.

On palju tööpuuduse "põhjusi". Kõigepealt on igas maas "töökõlbmatuid", kelle jõudlus on nii madal, et nad ei suuda hoida ühtki kohta kauaks ning langevad tagasi era või avalikule hoolekandele. Kuid nende arv on suhteliselt väike. Mõned tööndused jälle - märkimisväärselt sadamatöö, ehitustöö ja juhutööd - nõuavad juhuslikku tööjõudu: tööliste arv palgatud ühe firma poolt, võib tugevasti kõikuda ühest päevast teise, nii et iga päev võib juhtuda, et suur hulk mehi, kes on töös neis ameteis, jäävad tööta. Edasi alluvad paljud tööndused tugevasti hooajakõikumistele, nõnda et mõned mehed, kes kuuluvad nende juurde, on tööta nende jõudeperioodil.

Üks üldine "põhjus", mida me oleme juba arutelnud on võrdlemisi kõrge töötasu-määra säilitamine enamais tööalades. Need, määravad ja võivad olla suuremad - rääkimata "töökõlbmatust", kui mõned töölised on väärt. Selline tööline on tihti tööta. Kui standardmäär on miinimum, tööandja kes leiab ta pudused, vallandab ta; ja igal juhul on see tee lihtsam ja kutsub kaasa vähem arusaamatusi, kui et ta pakuks talle sobivat töötasu. Edasi võib see standardmäär olla nii kõrge, et mitte kõik läbi-loomajõudlusega töölised ei saa tööd selles tööalas.

Aja möödudes nõudlus erilistele toodete järgi kindlasti muutub. Firmed, seistes vastamisi langusega nõudluses võivad hoida oma töölisi endale mõnda aega, aga kui nõudlus ei taaselu- tu, siis on nad sunnitud osa neist vallandama. Mõned firmed lõpetavad ülepea oma tegevuse. Olulised kärpimised töötasus võivad takistada suurt tööpuudust, kuid töölised võivad keelduda vastu võtmast suuri alandusi oma tavalises tasumääras.

Siis kerkib üles küsimus, kas need kes hei-

deti välja tööst, võivad leida tööd mujal. Kui ei ole parajasti üldine surutis, siis on kindel, et mõned tööndused laienevad. Kui kliendid kulutavad vähem ühe peale, siis nad kindlasti kulutavad enam teise peale. Kuid laienevad tööndused võivad asuda maa teises osas ja enamuse vall andatud töölistest jääb sinna, kui ta on - eriti kui nad saavad tööpuudusetasu määral, mis ei ole liiga kitsi - ja loodavad taas tööd leida, enne kui kolida kaugesse piirkonda lootuses leida sealt tööd. Pealegi võivad laienevad tööndused nõuda erinevat liiki tööd, ja mõned töötuid võivad olla liiga vanad, õppimaks uut ametit.

Muutused töömeetodis (technique) ja märkimisväärselt "mehhanisatsioonis" võivad olla esile kutsutud, nagu nägime, kõrgendatud töötasude poolt. Kui nad on tingitud lihtsalt uutest leiutustest või suurenenud säästudest (savings), mis alandavad kasvikumäära, ei pea nad tingimata põhjustama tööpuudust. Langus kuludes alandab langusi toodete hinnas ja nõudlus nende järgi võib olla nii elastne, et küsimuses olev tööndus võib anda vähemalt nii sama palju tööd kui enne. Illustratsiooniks olgu autotööstus möödunud kahekümne aasta jooksul. Auto tootmiseks vajalik inimeste arv on langenud, aga koguarv autode valmistuses on tunduvalt suurenenud, niihästi Inglismaal kui ka teistes maades.

Harilikult aga ei heida mehhanisatsioon mingis tööstuses töölisi töölt välja. Aga mõni teine tööstus, kaasa arvatud uusi põhimikke ja varustust tegevad, laienevad, ja töösalk (employment) kui tervik võib suurened. On selgesti absurdne väita, et mehhanisatsioon peab vähendama töösolekut. Enamikus tööstusmaades on mehhanisatsioon läinud edasi mitmeid aastaid, ilma vastava tööpuuduse paralleelita. Hilised aastad on tunnistanud suurt kasvu paljudes Briti tööstustes. On raske anda võrreldavaid töösolekute arvu erinevaid tähtaegadel, kuid näib olevat üldiselt tõsi, tööstatistika väljavõtete (The Abstracts of Labour Statistics) põhjal, et töösolevate kindlustatud

töölise arv oli 9,5 milj. 1923, ja tõusis umbes 10,5 1929 a. enam kui 12. milj. 1937. Väljaarvatud langusaeg (slump) 1930-34, töösoleku kasv peagu hoidis sammu töörahva kasvuga, hoolimata mehanisatsiooni progressist ja mõnede töönduste, nagu söekaevanduste ahenemisest.

Kaugelt tähtsaim tööpuuduse "põhjus" moodas kapitalistlikus maas on trade cycle. Üldise kaubandusliku surutise all on tööta-töölise protsent harilikult vähemalt kaks või kolm korda nõnda kõrge kui jõukates perioodides. Siinkohal võime öelda mõne sõna töötasu poliitika kohta surutisajal.

See on valeldav küsimus. Mõned majandusteadlased ütlevad, et parim viis on tõsta taralisi töötasusid, õhutades kulutatust tarbijate huvistele ja seega õhutada investeerimist. Teised usuvad, et selline ettevõtjate kulude suurenemine viib meid mõnede tööliste vallandamisele, kuna kärpimised töötasudes (criti kui nad leiaksid aset ühes või te kahes töönduses korraga ja mitte kõigis üheskoos) peaksid firmad uusi töölisi võtma ja enam materjali ning varustust tellima. Töenäoliselt palju olenen arvamustest ja seega ettevõtjate reaktsioonest. Rida majandusteadlasi arvavad, et enam tihti kui mitto ei tõusnud ega langenud rahalises töötasus evi palju mõju ja et peab surutistele vastu astuma teiste relvadega.

K a s v i k .

=====

1. Kasviku tähendus.

Moodsas maailmas on palju laenutamist ja laenamist. Rahva-valitsused laenavad vahel suuri summasid, peamiselt et sõja eest tasuda; kohalikud võimud laenavad, et ehitada maju või konstrueerida kanalisatsiooni või saada teist liiki kestvate varustust; pangad, ehitusühingud ja sarnased asutised laenavad oma hoiuleandjailt ja taaslaenutavad raha kõrgema kasvikumääraga; teised firmad laenavad, et uusi ettevõtteid alustada või laiendada käesolevaid; eraisikud laenavad, et rahuldada mõnda tungivat tarvet, nagu mõnda operatsiooni, või et saada otsest nadudingut varandusest, mida nad loodavad tulevikus pärandada. Peagu alati on see raha, mida laenutatakse ja laenatakse; ja hinda, mida makstakse raha laenutuse eest, nimetatakse kasvikuks.

Oletame hetkeks, et mingit korraldust ei ole tehtud tagasimaksmiseks: et raha on laenatud igaveseks. Siis mehel, kes laenutab £ 100 lubaduse eest, et laenaja maksab talle iga aasta igavesti £ 3 ei ole enam £ 100; ta on vahtanud oma £ 100 õiguse vastu saada £ 3 aastas igavesti. Ta võib suuta seda õigust edasi müüa, kunas iganes ta seda soovib, kuid on ebatõenäoline, et ta saaks täpselt £ 100 sell eest mingil tuleviku tähtajal; ta võib saada rohkem kui ka vähem.

Oletame, et see sisaldub 3 %-lises kohustuses £ 100 nominaal algussumma kohta. Kui laenutamine tehti, siis laenaja pidi lubama maksta £ 3 aastas iga laenutatud £ 100 peale. S.o. 3 %-lise kasvikumäära - et panna inimest talle laenutama. Mõnel tuleviku tähtajal seesama laenaja võibolla peab maksma rohkem kui £ %, või vähem kui 3 %, et saada uut laenu; s.o. kasvikumäär võib muutuda. Oletame, et kasvikumäär tõuseks 3 % - 4%, kus teda oodati püsivat. Laenutaja siis võiks saada £ 3 aastas igavesti,

loobudes ainult £ 75, nõnda et kõnesolev laenusumma (price of the bond) langeks £ 75-le. Kui jälle teiselt poolt kasvikumäär langeks 2 %-le, kus teda oodati püsivat, siis selle tõuseks £ 150-le, sest uus laenutaja peaks maksma £ 150, et saada £ 3 aastast igavesti. Aja mõõduks võib kasvikumäär muutuda ja laenusumma turuväärtus ühes sellega. Need kaks oleks ühendatud "kapitalisatsioonvormelis" näidatud teel; laenusumma turuväärtus (või kapitaliväärtus) võrduks oma aastase rahaanniga (£3), korrutatud sajaga ja jagatud kasvikumääraga.

Nõnda on kasvikumäär igal ajal see määr, mida peab laenaja maksma, et saada laenu. Kord kui juba laenu on lahkunud oma rahast, on tal õigus ainult kindlale summale igal aastal, või teisel perioodil, ja selle õiguse kapitaliväärtus muutub, nagu nägime ühes muutustega kasvikumääras. Oletame, et üks mees ostaks ühe 3%-lise £ 100 nominaalväärtusega laenusumma (käs-oleva aja kasvikumäära olles siis 3%) ja et keegi teine mees ostaks täpselt sama laenusumma hilisemal tähtpäeval £60 eest (selle aja kasvikumäära olles 5 %) ja et kasvikumäär on nüüd 4% seepärast £75. See on ainult ajaloo küsimus, ilma käesoleva aja tähenduseta, et üks neist esialgse investeeringu eest saab 3 % ja teine 5 %. Käesolev kasvikumäär pole ei 3 ega ka 5 %; see on 4 %.

Me oleme mõelnud, et igal antud ajal on ainult üks kasvikumäär. Tõeliselt tuleb aga ette väga palju erinevaid kasvikumääri. Selles võib kergesti veenduda, heites ühe pilgu erinevate kindla kasvikuga saadustele (yield), ja lühiaegseiks perioodeks laenutatavalt rahalt saadavaile kasvikumääradele. On kaks põhjust selleks näiliseks kasvikumäärade mitmekesisuseks: (1) turg mõtleb, et vahel on kaotuserisk suurem kui muidu ja laenusid tehakse erinevatele ajapikkustele.

(1) Oleme näinud, et mees, kes laenab raha kindla kasvikumääraga, saab õiguse kindlaksmääratud rahalisel sissetulekul. Kuid see ei ole absoluutselt kindel, kas laenaja on suuteline ja nõus täitma oma lubadust. Sel põhjusel

võib mõni laenaja saada laenu madalama kasviku-
määraga kui teine. Turu keeles, tema "krediit"
võib olla kõrgem kui teisel, kes peab seetõttu
maksma kõrgemat määra, et tasuda laenutajale
suurema kaotusriski eest. Kaotusrisk on tõeli-
ne; aegajalt mitmed laenajad jätavad maksmata
täieliselt või osalt, ja üle pika perioodi kas-
vikutasu, mida tegelikult saavad need, kes on
laenutanud kindlaile laenajale, on tõenäoselt
veidi madalam. Kui nende tegelikult saadud kas-
vikutasu, kes meelitatuna suhteliselt kõrgetest
määradest, mida pakkusid riskantsemad laenajad,
on vastu võtnud suurema kaotusriski.

Eksisteeriva kindla kasvikuga laenusumma
(securite) tulusumma (yield) turu hinna juures
on hea viide määrast, mida peab laenaja paku-
ma, et saada uut sama liiki laenu. Ei ole täht-
sist laenutajale, kas ta kirjutab alla uuele lae-
nule või ostab ühe tagatise, mille andis välja
laenaja, kui ta tegi laenu minevikus, et tingi-
mused, nagu tagasimaksmise kindlustus, on mõle-
ma laenu juures samad.

Vahesid tulusummades (yield) illustreeri-
vad järgmised kolm turu hindade tsitaati London
Stock Exchange'ilt, 15. sept. 1937.

	Price	Percentage yield. E.s.d.
British Consoli 2½ %	73½	3 8 -
Southern Railway 4% Deben- tuse	104	3 17 -
Polish Government	64	10 18 9

Sel ajal Briti valitsuse "krediit" (cre-
dit) seisis kõrgemal kui Southern Railway oma
ja palju kõrgemal kui Poola valitsuse oma.
Kuid on veel teine komplikatsioon. Ühe laenu
juure kuuluvad tingimused (rääkimata tagasimaks-
mise ajast) võivad erineda teise, laenu omadest,
mida on teinud sama laenaja. Nõnda võib arvata,
et vääring, milles kasvik ühes laenus on maks-
tav, võib tõenäoselt ennem langeda kui teine
vääring, milles kasvik on makstav teise laenu
järgi sellele samale laenajale. Kui nõnda, siis
käesolev eelmise tulu (yield) on kõrgem kui vii-

mase. Mõni valitsus jälle soovides saada välislaenuk võib lubada, et selle kasviku tasumine on esimeseks kohustuseks teatud tulude saagis (yield) (nagu tollikohustis või raudteetulud) ja võib anda laenutajate esindajail kontrolliõigusi nendele tuludele. Laen, mis on "kindlustatud", mõnel sellisel viisil, võib anda madalamat tulu kui teine laen, mis on tehtud sama valitsuse poolt palja lubaduse vastu. Tihti on laenutajail õigus haadata teatud varasid, mis kuuluvad laenajale, kui nende kasvikut ei tasuta; mida väärtuslikumad on need varad suhteliselt laenusummaga, seda väiksem kaldub olema selle tulu. Nõnda võib väita, et niikaua kui vahed kasvikumäärades tekivad hinnatud vahedes kaotusriskis, mida võtavad kanda laenutajad, on need enam näilised kui tegelikud. Võib väita, et õige "kasvikumäär" on see, mida peab maksma laenaja nagu Briti valitsus, kes on peagu täieliselt "kindel". Vahe selle ja kõrgema määra vahel, mis teine laenaja peab pakkuma on tingitud riskist, et viimane võib loobuda maksmast.

(2) Vahed kasvikumääras, mis tekivad tõsisasjast, et laenusid võib tagasi maksta erinevail perioodidel, on teiselt poolt tõelised vahed. Ühes äärmuses seisavad laenud, mida makstakse tagasi nõudmisel - see on, millal iganes laenutaja soovib. Teises äärmuses seisavad laenud, mida üldse ei maksta tagasi. Nende kahe äärmuse vahel on laenud, mida tehakse igasugusteks perioodideks, päevast või nädalast kuni viiekümne aastani või enam. On vist tavaline nimetada laenu, mis on tehtud vähem kui aastase perioodi peale, lühiaegseks laenuks, seda mis on tehtud igasuguse perioodi peale, ütleme ühest kümne aastani, vahepealse pikkusega laenuks ja teisi pikaajalisteks laenudeks, kuid see on kindlasti ainult umbkaudne rühmitus ja evib vähe tähtsust. Edasine komplikatsioon on, et mõnedel juhtudel on laenaja kohustatud tagasi maksma nominaalse summa, laenatud tähen-datud ajal või üle tähen-datud perioodi, kuna teistel juhtudel tal on vaba valik teha nii või teisiti, kuidas ta soovib.

Vahesid määras, mis tekivad vahedest taga-

simaksmise vahedes võib illustreerida kolme eri liiki laenudega, mida on teinud Briti valitsus. Kaotsimineku riski küsimus ei esine, kuna turgei pea seda riski tähelepanuvääriliseks, mis tekitab laenudelt Briti valitsuse poolt. Esmajoones võime jälle viidata Consol'eile: siin ei esine tagasimaksmise küsimust. Septembris 1937, nagu nägime, £ 100 nominaalväärtusega $2\frac{1}{2}$ %-lised Consol'ide hind, andes omanikule õiguse £ 2.10 aastas igaveseks, oli £ 73 10 s., andes tulu £ 3. 8 s. või $3\frac{2}{5}$ %. Teiseks, $4\frac{1}{2}$ %-ne Conversion Loan seisis £ 106 5 s. juures septembris 1937. Selle laenu peab tagasi maksuma mingi aja jooksul 1940 - 44. Kui ta on tagasi makstud või tarvitades tehnilist terminit, lunastatud siis iga £ 100 nominaalväärtuse omanik saab £ 100, nõnda et omanik, kes ostis septembris 1937 "kaotab" £ 6 5 s. Võttes seda arvesse, tulu ei olnud mitte

$$\frac{100}{100 \frac{1}{4}} \quad 4\frac{1}{2}\text{-lt, vaid ainult}$$

£ 2 11 s. saja kohta. Laenutajad olid valmis seda määra vastu võtma, mis oli madalam kui Consol'ite määr, sest nad saaksid kindla summa raha väheste aastate jooksul, kui laen on lunastatud. Kolmandaks võime viidata hinnale, millega Treasury pabereid müüakse.

Treasury kolmekuune väärtupaber (rahakoda?) £ 5000-le on oma jõus tegelikult lubadus Briti valitsuselt maksta £ 5000 kolme kuu jooksul. Septembril 1937 müüdi neid pabereid umbes £ 4993/3 eest, andes tulu ekvivalendine ainult umbes $17\frac{1}{32}$ % aasta kohta. Laenutajad soostusid vastu võtma seda madalat määra, sest neile makstakse tagasi kolme kuu jooksul.

Nõnda on isegi lahus kaotsimineku riskist igal hetkel mitte just üks kasvikumäär, vaid terve rida määri.

2. Lühiaja ja pikaaja kasvikumäärad.

Kaunis täielik erikasvikumäärade vahede seletus võtaks rohkem ruumi kui me võime säästa. See nõuaks turu realistlikku uuringut iga peamise laenuliigi kohta ja tegurite kohta, mis mõjustavad laenutajate ja laenajate vaateid. Me

peame piirduma mõne üldise närkusega, erilises seoses Londoni rahaturuga.

Igaüks, kel on krediti bilanss (credit balance) pangas, laenutab tegelikult selle summa pangale lühikeseks ajaks, sest tal on alternatiiv seda välja võtta sularahas. Kui see on jooksva arvel ja seega tšekile alluv, siis ta harilikult ei saa sellelt mingit kasvikut. Kui see on hoiusummana, siis võib seda harilikult välja võtta seitsme päevase etteütlemisega, ei ole alluv tšekile, ja annab natuke kasvikut. Viimaste aastate jooksul on pangad maksnud $\frac{1}{2}$ % kasvikut hoiusummadelt. See kasvikumäär on suuresti konventsionaalne. Kui pangad ei maksaks mingit kasvikut hoiusummalt, siis on ebatõenäoline - või kui et lühiajalised kasvikumäärad oleksid tublisti üle oma praeguse tasapinna - et nende kogu hoiusumma oleks palju vähem või et tšekide hulk oleks palju suurem. Väike deposiitor võib anda hoiule kuni £ 500 aastas, Post Office Savings Bank'i, saades $2\frac{1}{2}$ % kasvikut, ja võib välja võtta iga summa kolme päevase etteütlemisega. Suur deposiitor võib harilikult saada rohkem kui seda pakub pank, laenutades lühida teatamisajaga tagasisaamiseks (at short notice), mõnele teisele laenajale, nagu discount house(?), kindlustusselts või ehitusühing.

Tõenäoselt enamik inimesi krediti bilansiga pangas vaatavad sellele kui "rahale" enam kui lühiajalisele laenule. Meie samuti võtame omaks selle vaate.

See määr, mille pangad võtavad laenudelt ja määr, mis nad võtavad overdraft'idelt (?) oma klientidelt, on samuti osalt konventsionaalne. Nad võtavad erinevaid määri erinevilt klientidelt, mis vahelduvad laenu suuruse ja tingimustega ja kindlustusega, mille annab klient, kuid nad väga harva laenutavad vähema kui 4 % eest. Laenud ja overdraftid antakse harilikult mitte kauemaks kui kuus kuud, nii et nad on tehniliselt lühiajalised laenud. Kuid praktikas võib klient olla võimetu maksma või ei soovi ta tagasi maksta, kui jõuab kätte laenu ta-

sumise aeg, ja laenusid ning overdrafte tihti uuendatakse ikka ja jälle. Kindlasti võib pank pikaajalisi kindlustisi kergemini rahaks muuta kui laenusid ja overdrafte, mille tasumisaeg on kätte jõudnud, kätte saada. Siit siis ka asjaolu, et määr, mida võetakse laenudelt ja overdraftidelt, on harilikult kõrgem kui tulu, mida saadakse eelistatavalt kindlustustelt nagu Consol'id.

Kui finantsiaalsed žurnalistid ja teised räägivad lühiajalistest määradest Londonis, siis mõtlevad nad määrade rahakoja väärtpaberilt (Treasury bills) - sest viimaste aastate jooksul on rahakoja väärtpaberite hulk olnud palju suurem kui teiste väärtpaberite hulk - või määrast, milliste juures pangad laenutavad discount house'idele (?) või Stock Exchange'ile. lühida teateajaga. Peamised laenutajad on pangad ehki muidugi igaüks võib osta rahakoja väärtpabereid või laenata lühida teateajaga.

Laenajad on peamiselt Briti valitsus ja kõrged finantsiaalsed kojad, nagu discount house. Suurel hulgal firmadel on võimatu laenata nende madalate määrade juures. Siit lähtub, et lühilaenu turg on tõeliselt väga piiratud turg.

Üldiselt, aga ehkküll mitte sugugi alati on lühidad määrad allpool pikki määri. Võib mõelda, et see tuleb sellest, et laenajad ei ole valmis maksma niipalju laenu eest, mille nad peavad tagasi maksma lühikese aja järgi, kui laenu eest, mille nad võivad "siduda" - näiteks põhimikku ja varustusse - pikemaks ajaks. Kuid kui lühiajaline laenaja võib kestvalt jälle laenata, et tasuda oma laenu, kui selle tasumisaeg saabub, võib ta "siduda" raha pikemaks perioodiks, makstes kasvikut maksva lühiajalise määra järgi. Aeg ja tüli ja kulu, mis käib kaasas pikaajalise laenuga, võib olla suurem või väiksem kui vastav sari lühiajalisi laenusid: see oleneb turutingimustest. Kuid see puudutab nii laenutajaid kui ka laenajaid. Kui nõutaks, et laenajad ei peaks maksma nii palju lühiajalistelt laenudelt, selle tüli pärast kuidas leida alati laenutajaid, siis võib sellele

vastata, et laenutajad võiksid küsida enam lühiajalistelt laenudelt selle tüli pärast, kuidas leida alati uusi laenajaid. Tõeline põhjus miks lühidad määrad on harilikult allpool pikki, leidub osalt turustruktuuris ja pikaajalise laenutuse ekstrariskis. Ainult piiratud arv laenajaid võivad tegelikult saada kasu madalast lühidaist määradest; enamikule laenajale ei ole võimalik asendada pikki laenusid lühidatega, või lühilane pikkadega, nagu nad soovivad. Kaotsimineku risk, ehkküll praktilist tähelepanu mittevääriv eelistatud kindlustiste nagu Briti valitsuse poolt väljastatute juures, kaldub üldiselt suurenenud perioodiga, millele laen on tehtud.

Aja möödudes võib laenaja krediit (credit) halveneda. Edasi võtab isik, kes laenutab pikaks ajaks, riski kanda, et tema võlakohustise (asset) turuväärtus võib tulevikus langeda. Muidugi võib tema Consol'ite või kohustuse või mis iganes see on, hind sama hästi tõusta. Ometi võtab ta riski kanda, mis esineb ainult väga väikeses ulatuses lühiajaliste laenude juures. Kui keegi lühiajalise võlakohustise (asset) nagu väärtpaberi hoidja soovib seda enne müüa kui see "küpseb", siis on väga ebatõenäoline, et ta kaotaks mingit suuremat summat. Oletame näiteks, et keegi ostis £ 100 kolme kuuse väärtpaberi 99 10 s eest ja tahtis seda rahaks teha peale kuut nädalat. Isegi kui alandusmäär (rate of discount) sellelt väärtpaberilt oleks tõusnud 2 %-lt 16 -le, ta saaks selle eest umbes £ 98. Aga keegi, kes ostaks Consol'eid üle £ 94 eest 1935.a. alguses ja müüks need 1939. a. lõpupoole, peaks need müüma umbes £ 74 eest.

Lühiajalised määrad kõiguvad aja jooksul palju laiemini kui pikaajalised määrad. Võime illustreerida vahelduvate suhetega Treasury väärtpaberite tulu ja Consolite tulu vahel möödunud kümne aasta jooksul.

Novembris 1927, olid kaks peagu samad. Treasury väärtpaberid andsid £ 4 7 s saja kohta ja Consolid £ 4 11 s. saja kohta. Kriisi jooksul 1929 sügisel tulu Treasury väärtpaberilt tõusis £ 6 5 saja kohta, kuna Consolite

oma tõusis ainult £ 4 15 s. saja kohta. 1930.a. lõpu poole esimene määr oli all £ 2 13 bd saja kohta, kuna tulu Consoleilt oli langenud ainult £ 4 5 s. 1931.a. sügisel tulu Treasury väärt-pabereilt tõusis £ 5 11 s. ja Consolite oma ainult £ 4 13 s bd. 1937.a. lõpul tulu Treasury väärt-pabereilt oli umbes 12 s saja pealt ja Consolitel £ 3 7 s bd saja pealt.

Madalad lühiajalised määrad erinevad harilikult surutise ajal ja toibumise varajastes faasides. Nõudlus pangalaenude ja overdraftide järgi on madal ja pangad otsivad kindlat paigutust oma fondidele. Peale 1931 Treasury ja Bank of England jälgisid "odava raha" poliitikat: nad katsusid hoida kasvikut madalal, suurendades panga krediidi hulka. Nii tõusid panga hoiusummad £ 1800 milj. kuni 2300 1937.a. Nõudlus pangalaenude järgi tõusis märgatavalt 1937 teise osa jooksul, kuid enne seda oli see väiksem kui 1929.a., ehküll võeti madalamaid määrasid. Pangad olid suurendanud oma pikatähtajalisi kindlustiste hoiuvarasid £ 240 milj. 1929.a. kuni £ 650 milj. 1937.a. ja tahtsid ennem vähendada kui suurendada oma hoiuvarasid (holdings), kuna nende kindlustiste hinnad olid langemas harilikesse aktiivaisse (shares). Nii ostsid nad rõõmuga Treasury väärt-pabereid ja laenutasid lühidaks ajaks isegi väga madalate määradega. See oli suur raha hulk, seistes panga kontrolli all, üheskoos suurte sterling bilanssidega, mida hoiti Londonis välismaa ja dominioonide pankade poolt, otsides uut paigutusvõimalust kindlais lühiajalisis laenudes, mis hoidsid lühiajalised nii madalal.

Et anda üldisemat seletust lühidate ja pikade määrade vahede kohta, peame vaatama alternatiivsetele teedele, mis on avatud isikule või pangale, kes laenutab lühidaks ajaks. On olemas neli peamist vara (assets), mida ta võib hoida. Esimeseks võib ta hoida raha, kas sularaha (cash) või bilansi kujul pangas. Teiseks võib ta hoida lühitähtajalisi kindlustisi, mida me lühiduse mõttes nimetame väärt-pabereiks (bills). Kolmandaks võib ta hoida pikatähtajalisi kindla-kasvikulisi kindlustisi (bonds), mida me lühiduse

mõttes võlakindlustusiks (bonds). Neljandaks võib ta hoida kas otseseid varasid, nagu näiteks oma äri või kindlustisi, mis annavad muutuvaid dividendide. Lühiduse mõttes kutsume neid aktsiateks (shares).

See lai neljakordne rühmitus jätab välja kestvad tarbijate hüvised. Kuid neid harilikult ei osteta kavatsusega neid hiljem edasi müüa. Tähtsaim kestvaist tarbijate hüvistest on maja. Nõnda kaua kui maja rendiseväärtus jääb samaks, tema turuväärtus kaldub vahelduma üheskoos osade hinnaga.

Viis, kuidas üks isik (või firma) jaotab oma varad nende nelja rühma vahel, sõltub osalt selle kogusuurusest, osalt ta temperamendist ja osalt väärtpaberite võlakindlustuste ja aktsiate tulust. Ta harilikult riskib vähem kui ta varad on väiksed kui siis, kui need oleksid suured. Ja eri inimestel on eri eelistuste astmes- tikud; mõnedele meeldib hasartmäng ja mõnedele mitte. Tähtsaim punkt on ometi, et eri inimestele on eri ootused tuleviku hindade ja tulude suhtes.

Kui igaüks ootaks, et Consolite hinnad langeksid 5 % lähemas tulevikus, siis langeks see otsekohe peagu 5 %. Kuid kui investeerijate suurel hulgal ei oleks vaateid selle küsimuse suhtes, või need, kes kontrollivad trustee? ja sarnaseid fonde, oleks sunnitud investeerima sääraseisse kindlustusis, ehkki nad kardaksid langust nende hinnas Consolite hind langeks ainult veidi, aga suurenenud laenude hulk, pakutud lühidaks ajaks nende poolt, kes kardavad et võlakindlustuste (bonds) hinnad võivad langeda võiks viia lühiaja määrad tugevasti alla.

Kedagi võib pidada "likviidseks" nii kaua kui tal on raha ja üks vara on enam likviidne kui teda saab kergemini rahaks muuta. See ei ole tõsi, et üks väärtpaber on ses tähenduses likviidsem kui võlakohustus või osa, millega kaubeldakse Stock Exchange'il. Vahe on nagu nägime, et võlakohustised või aktsiad võivad tugevasti väärtuses langeda. Nii võlakohustised kui osad teevad seda, kui on olemas üldine soov neid müüa, et saada likviidsemaks. Võlakohustus

langeb kui pikaaja kasvikumäär tõuseb ja aktsiad langevad kui oodatakse, et neil olevad dividendid langevad või, ja see kehtib eriti sõltuvalt ettevõtete aktsiate kohta, nagu Imperial Tobacco, kes müüb tarbijate huviseid, mille nõudlus jääb kaunis stabiilseks, et dividendid ei tõuse proportsionaalselt tõusul pikaajalises kasvikumääras.

Rahahoidmise paremus on see, et ainult raha võib tarvitada rahavõla tasumiseks.

Lühikeseks ajaks laenutaja riskib rahakao-tusega ainult veidi. Kui ta võib oodata kuni laen küpseb, siis saab ta tagasi täpse laenu-tatud summa. Kuid ta loobub rahahoidmise pare-musest. Me võime võibolla lühiaja määra võtta tasuna laenutajadele, et kompenseerida neile likviidsuse ohvri eest. Kui on olemas üldine tõus likviidsuse saamise tahtes, lühiaja määrad tõusevad. See võtab aset tähelepanuväärivas ulatuses finantsiaalse paanika ajal. Firmed tahavad väga agarasti laenata raha lühidaks ajaks, et täita oma jooksvaid raha kohustisi ja hoida pankrotist.

Kui oodatakse üldist tõusu hindades, inimestel on vastumeelt laenutada raha fikseeritud kasviku eest. Nad ei taha ei raha hoida ega ka nõudmisi rahale, kuna nad ootavad et raha ostab vähem hilisemal tähtajal. Nad tahavad hoida oma vara peamiselt hüviste kujul või nõudmises hüvistele, nagu harilikud aktsiad, või välismaa vääringus. Inimeste juures, kel on vastumeelt laenutada, kuid kes on meeleldi nõus laenama, tingituna loodetud kasust hüviste ostmisel, et neid müüa tõusval turul, on kasvikumäärad kõr-ged. Vastupidi, kui oodatakse üldist langust hin-dades kasvikumäärad kalduvad olema madalad. Kuid harilikult ei näe inimesed ette mingit suurt muutust hüviste hindades, kui need ei ole juba tõusnud või langenud mõnda aega; nad siis ootavad seda tõusu või languse kestmist. Ebanormaalselt kõrgeid kasvikumäärasid tõustes hästi üle 100% aastas lühiajalistelt laenudelt, mis esi-nesid Saksamaal, tema pärast sõja inflatsiooni lõpupoole, võib seltada suuresti sel teel. Kuid üldiselt võime selle teguri kõrvale jätta, sest

normaalselt on tal vähe mõju laenutajaile või laenajaile.

Kui inimesed loodavad, et kasud suurenevad - näiteks kui õitseng seisab eel - siis kalduvad nad aktsiaid ostma. Aktsiate hinnad tõusevad ja võlakohustiste hinnad langevad. Lühiaja määrad tõenäoselt tõusevad spekulantide ja firmade nõudluse tõttu, kes soovivad otsekohe raha laenata, et laiendada oma tegevust, selle asemel et oodata, kuni nad saavad pikaajalise laenu või suudavad müüa uusi aktsiaid publikule. Nõnda olid lühiajalised määrad kõrgel, ajuti tõustes üle 10 %-i, New-York-is aktsiate õitsengu ajal, mis varises kokku 1929.a. sügisel. Suritise ajal võtab aset vastupidine liikumine. Aktsiate hinnad langevad ja võlakohustiste omad tõusevad. Lühikesed määravad kalduvad olema lühikesed, sest fondide hulk, mida pakutakse lühidaks ajaks - kus ei praktiliselt mingit kapitalikaotamise riski väärt-paberite hindade languse läbi - on suur suhteliselt - nõudlusega nende järgi.

Nõnda on tihti tendents pikkadel määradel mõõdetuina Consolite või võlakohustiste (bonds) tuluga, ja lühidail määradel koos liikuda. Kui mingi suur arvamuste kogu ei oota võlakohustiste (bonds) liikumist ühes või teises suunas ja kui pikaajalise määra on palju üle lühiajalise määra, siis need kaks kalduvad liikuma lähedalt koos. Näiteks säärane laenaja nagu Briti valitsus võib ennem lühidaks kui pikaks ajaks laenata ja firmad nagu discount houses võivad laenata lühidaks ajaks pankadest, et osta pikaajalisi kindlustisi. See kaldub tõstma lühidat määra ja, tõstes pikaajaliste kindlustiste hindu, alandada pikka määra.

Erinev liikumine nende kahe vahel võib tekkida, nagu me juba märkisime, kui üks eriline arvamuste kogu usub, et võlakohustiste (bonds) hinnad muutuvad. Oktoobrist 1929 kuni oktoobri- ni 1930 Consolite hinnad tõusid 12 %. Kui seda liikumist oleks selgemini ja avaramalt ette nähtud, lühidad määrad 1929 sügisel oleksid olnud isegi kõrgemal kui nad olid. Vastupidiselt, väga madalaid lühiajalisi määri 1933 ja 1937 tuleb seletada osalt tõsiasjaga, et mõned laenutajad

nägid ette tõusu pikaajaliste kasviku määras või, teiste sõnadega, tulevat langust võlakohustiste hinnas, ilma olulise tõusuta aktsiate hindades.

Nõnda ei ole lühiajaline määr mitte üksinda tasuliik likviidsuse ohverdamise eest. Ajuti, kui see on väga kõrge, võib seda pidada mingiks altkäemaksuliigiks lühiajaliste laenutajale, et panna neid loovutama spekulatiivseid kasusid tõusvas võlakohustiste (bonds) turus või aktsiaturus ja teistel aegadel, kui see on väga madalal, see on madalal mitte selle tõttu, et inimesed tahaksid vähem kui enne raha hoida, vaid kuna rida neist kardab, et võlakohustiste ja aktsiate hinnad langevad. Täielik seletus peab võtma arvesse kõik erilised vara liigid, kaasa arvatud raha, ja kõik erilised eriliste laenutajate ja laenajate ootused: nende vastavate väärtuste ja tulude kohta tulevikus.

3. Nõudlus pikaajaliste laenude järgi tar- bimislaenajailt.

(The Demand for Long-term Loans from
Consumers on Borrowers).

Nõudlus pikaajaliste laenude järgi on ühendatud (composite) nõudlus. Rahuajal tuleb suurem osa nõudlusest firmadelt, kes tarvitavad raha selliste varade seotamiseks nagu hooned ja masinad ja hüviste tagavaru, lootuses, et nende varade puhasteenistus rohkem kui katab selle kasviku, mida nad peavad maksma laenude eest. Sõjaajal võib laenamine valitsuse poolt haarata endale kõik teise laenamise ja suruda üles kasvikumäärad. Valitsus laenab sõja ajal, et maksta erlvastatud vägede, relvastuse ja teiste hüviste eest, et võida sõda pidada. Kui sõda on möödas, siis on tal vähe käegakatsutavaid (tangible) varu oma kulutuse näitamiseks. Mürsud, mida ta ostis, on lastud puruks, pommid on lõhkenud, vägedele antud toit söödud: sõnaga, laenuga esindatud kapital on tarbitud. Samal viisil üks "raiskaja" pärandaja, kes laenab varanduse jõul, mille ta pärrib hiljem ja kulutab laenu, suurendades oma käesolevat tarbimist, lihtsalt tar-

bib kapital.

On vähe võita kui aga me katsuksime jaotada kõik laenu tootmisotstarveteks ja tarbimisotstarveteks kasutatavaiks. Kuidas peaksime klassifitseerima laenu, mille teeb isa oma poja hädaduse jaoks või Valitsuse laenu palju-vajatud teede ehitamiseks, mis ei too otsest sissetulekut. Kuidas peaksime klassifitseerima laenu, mille teeb keegi isik, et ehitada maja, millise ta ise pärast asub. Me võiksime muidugi öelda, et see annab talle tegelikult maja puhta rendise tulu, kuid mis siis, kui ta teeb laenu, et osta oma naudinguks klaverit. Meil ei ole tarvis selliste küsimustega aega viita. Kasvikumäära otustab laenuraha lõpuvara ja nõudlus laenude järgi, ja viimane tuleb laenajailt, kes tahavad raha kasutada mitmesuguseiks otstarbeiks.

Ometi oleks õpetlik järele mõelda, mis sünniks, kui kapitali kasutus ei suurendaks tootlikkust ja kõik laenu tehtaks ainult käesolevaks tarbimiseks. Siiski oleks veel natuke laenamist. Kujutle näiteks üht meest, kes tahab laenata £ 100, et selle maksta tagasi 10 aasta pärast. Laen võimaldab talle käesolevat kulutust suurendada £ 100 võrra, kuid kümne aasta jooksul tema kulutus on £ 100 väiksem kui see muidu oleks olnud, sest ta peab laenu tagasi maksma? Kuidas võib see korraldus talle kasuks tulla? Ta võib küsida, kui tema praegune soov hüviste ja tööteenistuste järgi on suhteliselt tema sissetulekuga suurem kui tema soov hüviste ja tööteenistuste järgi kümne aasta pärast, suhteliselt tema selle aja sissetulekuga. Ta võib loota, et ta sissetulek jääb samaseks, kuid võib mõelda, et ta käesolev kulutus - ütleme reisiks või mööbluks, £ 100 võrra annab talle suuremat rahuldust kui ta kaotab vähendades oma tarbimist kümne aasta pärast. Või ta võib loota, et tema sissetulek kümne aasta pärast on suurem ja et ta soov hüviste ja tööteenistuste järgi on umbes sama, nii et laenamine võimaldab talle kiiremini kulutada, tuues mõne tuleviku sissetuleku käesolevasse aega. Ja ta eelistuste skaala praeguse raha ja tulevase raha vahel võib olla säärane, et ta on valmis maksuma veidi raha kasvikuks selle laenu saamiseks.

Mõned teadlased väidavad, et inimesed kalduvad alati käesolevat rahuldust tuleviku võrdsest rahuldusest kõrgemini hindama, isegi kui viimane kindlasti juhtuks, kuid ei mingit põhjust, miks nad peaksid ja on ebatõenäone, et enamik neist seda teeb. Nõudljust tarbimislaenu-
de järgi võib seletada, nagu me just nägime, teisisiti: see tekib loodetava sissetuleku voolu ja loodetud hüvistesoovi vastava ühenduse puudumisest, viimase olles suhteliselt esimesega käesoleval ajal tungivam kui seda laenaja arvab olevat siis, kui ta peab tagasi maksma laenu. Kuid võib mõelda, et nende tingimuste all, mida oletame, oleks alati levinud soov laenata, eriti vanade inimeste poolt, tõsiasja tõttu, et inimesed ei ela igavesti. See tõsiasi tähendab, et üks isik kaldub teatud käesolevat rahuldust kõrgemini hindama kui võrdset rahuldust mingil tuleviku tähtajal, sest on olemas risk, et ta ei ela senikaua, et nautida viimast. Kuid on selge, et laenutaja soovib kindel olla riskivastu, kaotada oma raha koos laenaja summaga. Ta võib olla nõuab, et see risk kõrvaldatakse laenaja elukinnitusega tema kasuks. Nõnda hoiab kindlustuse summa inimesi laenamast paljalt seepärast, et nad võiksid surra enne, kui laenu tagasimaksmise aeg kätte jõuab.

Laenutajad hindavad raha tulevikus, suhteliselt rahaga praegu, kõrgemini kui laenajad. Mõned inimesed arvavad, et tulevikus nende sissetulekud on väiksemad või nende tarbed suuremad. Nad on seepärast valmis laenama isegi nullise kasvikumäära juures. Tõepoolest võib nende soov, suurendada oma kulutust tulevikus, vähendada seda käesoleval ajal, olla nii tugev, et nad oleksid vajaduse korral valmis selle korraldamise eest maksma. Nõnda on mõeldav, et käesoleva oletuse puhul, laenuks pakutud summa ületaks nõudluse, kui nõnda, siis oleks kasvikumäär negatiivne. Kuid ühel arvataval laenutajal on alati alternatiiv hoida seda raha ise nõnda kaua kui ta ise selle hiljem kulutab, nõnda et negatiivne kasvikumäär ei saa olla suurem kui rahahoidmise kulu või kindla hoiuühingu kulu, kes seda hoiaks.

Nende tingimuste juures tekiks kasvikumäär (positiivne või negatiivne) lihtsalt seepärast, et inimestel on erinevad eelistuste skaalad praeguse ja tulevase raba vahel. Selle funktsioon oleks võrdustada laenupakkumust ja nõudlust nende järgi. Oleta näiteks, et jääks kindlaks 5% määr aastas. See ütleks, et millise kasvikumäära juures oleks nõudlus laenude järgi suurem kui pakkumus. 5 % maksmise vajadus (plus midagi kaotsimineku riski eest) vähendaks nõudlust laenude järgi; 5 %-se aastakasviku saamine õhutaks suuremat pakkumust ja 5 % juures kõik, kes soovivad laenata selle määra juures, võivad seda teha ja kõik kes soovivad laenutada selle määra juures, võivad seda teha.

Viis protsenti - või mis iganes määr juhtuks olema - oleks "hind", mis säilitaks tasakaalu, võrdustades pakkumuse ja nõudluse

Nõnda oleme kindlaks teinud, et kasvikumäär võib tekkida isegi siis, kui ei oleks võimalust kapitali kasutusest kasu saada või oma elustandardit tõsta, evideks kestvaid hüviseid. Tõeliselt on aga palju sääraseid võimalusi ja laenajad, kes ei soovi raha tarvitada kasu teenimiseks töönduses ja kaubanduses, peavad võistleva nendega, kes seda teevad - ja siiski maksta sama kasvikumäära.

4. Nõudlus pikaajaliste laenude järgi töönduses ja kaubanduses.

Suurem osa kapitalist, mida tarvitatakse töönduses ja kaubanduses, kuulub mitmesuguste ühingute või üksikisikute aktsionäridele (shareholders), kel on oma ärid. Need inimesed saavad muutuvat sissetulekut, mis esindab nende varade sissetulekut, mis neil on ja mida tavaliselt kutsutakse kasumiks (profits), või kui see tuleb aktsionäridele, dividendiks. Oleks eeskätt seda sissetulekut kasvikuks nimetada, sest see pole perioodiline maks, mis on fikseeritud lepinguga, mis on tehtud laenu tagasisaamiseks. Varade omanikele võib vaadata nii nagu oleksid nad varustanud iseendid esialgse rahakapitaliga, või õigemini varustanud oma ärisid. See võib

anda neile kas rohkem või vähem kui nad lootsid investeerimisel. Nad võtsid riski kanda ja saavad kõikuvat raha sissetulekut

Mõni osa kapitalist aga laenatakse firmade poolt - see on, aktsionäride (osanikkude) või üksikomanike poolt - fikseeritud kasvikumääraga. Enamik firmasid laenavad aegajalt oma pangalt, et varustada ekstra töökapitaliga ja maksavad kokkulepitud kasvikumäära, mis võib muidugi ühel ajal kõrgem olla kui teisel laenu või overdrafti eest. Mõned firmad laenavad publikult pikaks ajaks, mida tuntakse harilikult võlakirjadena (debentures) või USA võlakohustistena (bonds).

Laenutaja seisukohalt on need kindlustused sarnased Consol'ile sellega, et nad annavad fikseeritud sissetulekut, kuid tulu investeeritud rahalt on kõrgem kui Consoleilt, see need kindlustised ei ole "eelistatud" (gilt-edged). Risk et üks firma enam ei maksa (default) on suurem kui praktiliselt tähelepanu mittevääriv risk, et Briti Valitsus loobuks maksmast. Laenajate seisukohalt on see kasv fikseeritud raha kulu, mida peab seaduslikult tasuma regulaarsete vaheaegade järgi, kas siis firmal läheb hästi või halvasti. Kui laenuga ostetud varade puhasteenistus rohkem kui katab selle kasviku, siis läheb tulu (gain) laenajale. Kui see ei kata, siis peab laenaja seaduslikult kahju kandma. Ta on ette võtnud maksta laenutajaile igal aastal või lühemal perioodil fikseeritud summa kui kasviku laenult ja laenutajaisse puutub nende poolt antud raha tarvitus ainult niipalju, kui see riivab laenaja võimet ja soovi seda kasvikut maksta.

Niisiis satub mees, kes soovib oma säästused investeerida pikaks ajaks, vastamisi kahe suure alternatiiviga. Ühelt poolt võib ta laenutada fikseeritud kasvikuga, saada nii õiguse fikseeritud raha sissetulekule ja riikides, et laenaja võib loobuda maksmast. Teiselt poolt võib ta investeerida raha omaenda ärril või osta osanikkuse kuhugi firmasse, saades kõikuva sisset leku, tuntud kasumi nime all.

On mitmesuguseid viise, kuidas investeerija võib ühendada mõned paremustest, või pahemustest mõlemast alternatiivist. Näiteks annavad mõned aktsiad hoidjale õiguse saada fikseeritud rahalist sissetulekut plus midagi ekstra, kui kasum on hea. Investeerija võib jälle osta maad või hooneid ja üürida neid välja kindla raharendise eest. Sel puhul sarnleb ta investeering, üürile antud aja kestel, fikseeritud kasvikuga kindlustisele, kuid kui üüriaeg on läbi, rendis, mida ta võib saada, võib olla tunduvalt kõrgem või madalam kui enne. Kuid me võime ignoreerida neid "segaverelisi" ilma seega oma üldist argumenti kahjustamata.

Peamine põhjus, miks mõned firmad piiravad ennast kindla-kasviku kohustustega, andes välja võlakirju (debentures) on, et eri investeerijail on eri eelistused. Mitte kõigil investeerijail pole võimet või tahet ise äri ajada, kuid iga investeerija võib osta enne aktsiaid kui võlakohustisi (bonds). Nad ei tee seda, sest mõned neist eelistavad dividendile kindlat rahalist sissetulekut, mis võib olla suurem üle hulga aja, aga mis kõigub aegajalt, või kuna mõned neist eelistavad, et mõni osa nende sissetulekust oleks fikseeritud. Pakkudes investeerijaile tingimuste valikut - võlakirjad, eelistus aktsiad, kumulatiivsed eelistusaktsiad (debentures, preference shares, cumulative preference shares) jne - saab tööndus rohkem kapitali kui tal oleksid ainult harilikud aktsiad. Muidugi ei või sääraseid laenajad nagu valitsused, kes ei saa kasumit, pakkuda investeerijaile osa oma kasumist, ja peavad seega maksma kindlat kasvikut.

Nii et meil on laenud, mis annavad fikseeritud rahalist sissetulekut, külg külje kõrval varadega, mis annavad muutuvat kasumit.

Ühe vara puhast teenistust kui tema kulu protsenti võib nimetada kasumimääraks. Igal hetkel loodetud kasumimäär kaldub võrduma kehtiva kasvikumääraga. Rahuajal tuleb üldiselt peamine kapitalinõudlus tööndusest ja kaubandusest, nii et loodetaval kasumimääral on tähtis mõju kehtivale kasvikumäärale.

See järgneb tõsiasjast, et investeerijail on valik kahe laia ülalnimetatud alternatiivi vahel. On tõsi, et mõnesid fondisid, nagu mõned trustee (usaldus)fondid ja Valitsuse asutiste nagu Savings Bank'i poolt kontrollitavad fondid, peab investeerima eelistatud (gilt-edged) kindlustusis. On ka tõsi, et Britipangad ei osta harilikke aktsiaid (o s a t ä h t i) ehkküll mõnesid nende laenudest tarvitatakse nende klientide poolt selleks otstarbeks. Ometi on harilikult küllalt investeerijaid, kes on nõus võtma kas kasumit või kasvikut, mida iganes nad loodavad olevat suurema, et teha kasvikumäär, mida peab laenaja maksma, peagu võrdseks loodetud käesoleva aja kasumimääraga tööduses või kaubanduses. Ja tõepoolest näeme, et kui loodetakse suurenevat kasumit - kui toibumine või õitseng on teel - siis langevad võlakohustiste (bonds) hinnad; - see on kehtiv pikaajaline kasvikumäär tõuseb - ja vastupidiselt kui surutis hakkab tulema.

Teine tee, kuidas demonstreerida meie konklusiooni, on järele mõelda, kui palju üks ettevõtja laenab fikseeritud kasvikuga. Kujutle, et tal on hooneid ja masinaid ja tarvitab laenatud raha, et maksta töötasu, toormaterjali jm. eest. Ta püüab võrdseks viia äärmise kulu äärmise tuluga. Ta laenab seepärast nõnda palju, et äärmine tulu kapitalist võrdub kasvikumääraga, mida ta tasub, sest kui esimene oleks suurem, siis võiks ta suurendada oma sissetulekut, laenates rohkem. Kui loodetud tasu tema hooneilt ja masinailt, väljendatud kui praeguse rahakulu protsent nende reprodutseerimiseks, suurem kui kehtiv kasvikumäär, siis tasub tal laenata pikaks ajaks, et osta enam hooneid ja masinaid. Nõnda kalduvad tema varade puhasteenistused võrduma kasvikumääraga nende käesolevalt raha-kulult. Kui mõningaid varasid ei saa ruttu reprodutseerida võivad nad mõnda aega teenia enam kui kehtiv kasvikumäär oma reprodutksiooni kulul. Kui nõnda, siis nemad, või harilikud aktsiad, mis neid esindavad tõusevad vastavalt hinnas. Kuid konkurentsi korral kaldub mingilt varalt loodetud kasumimäär võr-

duma kehtiva kasvikumääraga. Ettevõtja laenab kuna ta vajab kapitali toodangu suurendamiseks ja seega omaenda tööst rohkema teenimiseks. Kui loodetud kasumimäär ületab kehtiva kasvikumäära, katsuvad ettevõtjad rohkem laenata, et suurendada oma sissetulekuid ja see tõstab kasvikumääri ja alandab loodetava kasumimäära, kuni need kaks on jälle võrdsed.

Konkurentsi juures kaldub loodetava kasumimäär samane olema igas töönduse ja kaubanduse harus. Sest kui üht liiki vara loodetakse andvat kõrgemat määra kui teised, uus raha otsides investeeringut, ollaks sellesse alasse, hüvis- te või tööteenistuste toodang nende varade poolt suureneks ja nende hind langeks. Sel teel uus investeering ühes töönduse või kaubanduse harus vähendaks loodetava kasumi määra selles harus, kuni see langeks tasemele, mida loodetakse mujalt. Monopoli all, nagu nägime seda küsimust arutledes, monoppolisti varad võivad anda suuremat kui üldist kasumimäära, sest et uus raha otsides investeerimist, ei saa astuda sellesse alasse.

On tõsi, et edasised tasud mõnedest varadest nagu uued kullaväljad või uut liiki äri võivad olla väga ebakindlad. See võib olla tegelikult rea juhuste sari: võttes lihtsustatud näite, üks kolme vastu saada 10 % investeeritud rahalt, üks kolme vastu saada 4 % ja üks kolme vastu saada ei midagi, kuid turg, peab arvestama ja arvestabki, et säärane juhuste rida on peagu ekvivalentne ühe kindla määraga. Seda liiki laenud meeldivad peamiselt investeerijaile, kes on valmis riske kandma, kuid nad ei laenutaks, kui nad ei arvaks, et bilanssis kasumiprospektid pole nii ligitõmbavad, nagu teistes alades.

Nägime pt. X-s, et kapitalistlikum tootmismeetod võib suurendada antud tegurite summa toodangut. Igas hetkel on väga palju teid, kuidas võib toodangut suurendada tulevikus, palgates kapitali. Paljud tuhanded skeeme annaks suuremaid kasusid (receipts) kui nende kulud, kui raha saaks laenata ilmamuidu.

Raudteid võiks elektrifitseerida, seda või

teist töödust võiks mehaniseerida , võiks konstrueerida enam maju ja teid, laevu ning teisi kestvaid hüviseid ja seda kõike kasumiga. Kuid töö ja loodusvarad (natural resources) on piiratud hulgal, ja on ka piirid, milleni inimesed suudavad ja nõustuvad vähendama oma käesolevat tarbimist, et olemasolevaid tegureid kasutada rohkem "ümberkaudsel" teel. Siit siis ka nende kõikide skeemide läbiviidamatus; on vajalik kuidagi valida, milliseid võib kasutada ja millistest loobuda. Kapitalismi all kasvikumäär viib alla nõudluse laenude järgi saadava hulga, sellega kõrvaldades kõik skeemid, millest ei loodeta nii suurt kasumit kuipalju oleks vähemalt saadud kasvikuga palgatud kapitalist.

Igal hetkel, kui kogu investeeritud kapitali hulk on suurem, on selle äärmine produkt-sioon madalam. See on, mis pärast tõus vaba kapitali pakkumuses, otsides investeringut, viib alla loodetud kasumi ja kasvikumäärad. Mis on selle nähtuse põhjuseks? On kerge näha, et enam kapitali ühes tootmisharus suurendab toodangut ja seega vähendab selle haru toodete hindu, viies nõnda alla selle ala kasumimäära. Kuid miks peab suurenenud kapitali pakkumus levima üle kõikide alade kooskõlas tarbijate eelistustega, vähendama üldist kasumimäära? Kui see vähendab tarbijate hüviste hindu - ja kas see teeb seda või ei, sõltub ettevõetavast rahapoliitikast - siis see vähendab ka iga liiki tootjate hüviste hindu. Esimesel pilgul me ei suuda seda seletada väheneva kasu seadusega. Sest vaba kapitali võib viia igasugusesse vormi, võib tarvitada igasuguse teguriliigi ostmiseks või üürimiseks, nõnda et meil ei ole tegemist juhuga, kus ühe tootmisteguri pakkumus suureneb suhteliselt teistega. Peamine seletus on, et mõningaid tegureid ei saa üldse suurendada, võineid võib suurendada ainult tõusva kuluga. Sobivaimad asukohad on arvult piiratud; teatud aja järgi, suurenenud olemasoleva maa, viljelus annab vähenevat tasu ja kaunis viljaka maapindala on piiratud. Ega ole ka võimalik toota tahte järgi roboteid või orje: töö hulk on piiratud. Nõnda ei sisalda tarvitatud kapitalihul-

ga tõus iseeneses muutust eriliste tegurite proportsioonis ja tagajärjeks on et need kombinatsioonid on vähem tootlikud kui nad võiksid olla, kui iga tegurit võiks vabalt ja võrdse hõlpsusega suurendada.

Niisiis, äärmine tasu kapitalilt igal hetkel, mõõdetuna kasumimäärades investeeritud £ 100 pealt, oleks suurem kui kapitali oleks vähem ning väiksem kui oleks enam kapitali. Kuid aja mõõdudes, teaduste ja leiutiste avastades uusi kapitalikasutamise teid, see on, suurendades toodangut kapitalistlikumate tootmismeetodite tarvituselevõtuga, kaldub kasvikumäär kõrgenema. Selle jõu mõju võib olla väiksem või suurem kui kapitali-kuhjumise mõju, mis kaldub aset leidma, ja mis muidugi kaldub vähendama kasvikumäära.

5. Laenupakkumus: Säästmine.

(The Supply of Loans: Saving).

Ühel isikul ei tarvitse kulutada kogu oma sissetulekut tarvimishüvistele, milledest ta leiab rahuldust ainult lähemas tulevikus. Ta võib panna kõrvale osa oma sissetulekust ja et varustuda kaugema tuleviku vastu. Tema teguviis võib võtta mitmesuguseid kujusid.

Ta võib kulutada raha oma tervise parandamiseks või oma osavuse või teadmiste suurendamiseks, lootes saada tasu selle eest kas suurenenud rahalist teenistust, otsesest rahuldust või mõlemist. Näiteks võib ta maksta õpetuse eest mingis keeles, teadmine, mis võimaldab tal teenida rohkem tulevikus, või golfis, mis (nagu keegi loodab!) suurendab otseselt tema tuleviku rahuldust. Või enese investeerimise asemel võib ta kulutada sel teel raha oma lastele või teistele inimestele. Selliseid investeeringuid, mida tihti nimetatakse isiklikuks kapitaliks tehti tihti orjadele, keda võis müüa. Kuid enamais mais ei ole võimalik müüa isikliku kapitali, ehküll kõrged ülemineku tasud mida saavad mõnikord juhtivad jalgpalliseltsid, kes on neid treeninud, moodustavad tähelepanuväärse erandi.

Ta võib panna kõrvale osa oma sissetulekust sularaha näol või jõude bilansis pangas. Seda kutsutakse tihti "hoarding". Ta võib osta kestvaid tarbimishüviseid. Kui ta näiteks ostab sularahas ja mitte järelmaksu süsteemis mööblit, mis jääb häässe seisukorda ütleme kümneks aastaks, tarbib ta vähe enam kui kümnendik oma mööblist (või rangemalt, tööteenistusest, mis see annab oma eluaja kestel) esimesel aastal. Ta võib regulaarselt maksta kindlustusseltsile, nõnda et kui ta sureb, saavad ta pärandajad ühe suurema summa. Või ta võib regulaarselt maksta, et osta annuiteeti, kui ta on jõudnud teatud ikka. Ta võib laenutada fikseeritud kasvikuuga lühikeseks või pikaks ajaks, või ta võib osta aktsiaid või teisi varu, erinevate tuludega.

Otsustades, kuidas jaotada oma kogu korraldust (provision) tuleviku kohta mitmete varaliikide vahel, teotseb ta samal põhimõttel nagu jaotades oma kulutusi mitmete tarbimishüviste vahel. Ta kaldub, niisiis, seda nii distribueerima, et ta ei eelistaks £' nihutada ühelt liigilt teisile. Tema jaotus vaheldub tema kogu vara väärtusega, tema lootustega, millised on hinnad ja tulud erilistelt liikidelt tulevikus ja tema eelistuste skaalaga, peegeldades tema temperamenti ja olukorda.

Kas me arvestame isikliku kapitali all ka "säästmis"-investeeringuid kestvate tarbimishüviste oste ja raha käeshoidmist (holdings) on ainult definitsiooni küsimus. Iga varuabinõu (provision) tulevikuks, mida oleme maininud, eeldab "ootamist". Isik, kes seda teeb, hoidub käesolevast tarbimisest, et tema või ta pärijad võiksid tarbida rohkem mingil hilisemal tähtajal. Aga muidugi moodustab ainult raha, mis on tegelikult laenatud pikaks ajaks osa pikaajaliste laenude pakkumusest. Ometi võime vaadelda neid, kes ostavad harilikke aktsiaid või teisi erinevate tuludega varu nii nagu laenutaksid nad enestele või oma äridele, raha ja saavad siis kasumeid.

Oleta, et aastal I ühel mehel on £ 1000 sissetulek peale otseste maksude maksmist ja otustab sellest kulutada £ 700 ja säästa £ 300,

ostes eelistatud (gilt-edged) kindlustusi. Ole-
ta, et peale maaklerite tasu ja teiste inves-
teerimise kulude, need annavad talle £ 12 aas-
tas, kehtiv kasvikumäär olles 4 %. £ 700 tar-
bimise piirkasulikkus talle aastal I on võrdne
kindlustiste piirkasulikkusega temale, mis esin-
davad £ 12 ekstra sissetulekut aastas nii kaua
kui ta neid hoiab ja võimalust neid müüa ja
kasu (receipts) kulutada tarbimishüvistele igal
ajal tulevikus.

Kui on antud ta eelistuste skaala, siis ta
oleks tõenäoselt kulutanud rohkem või vähem
kui £ 300 kindlustistele, kui kas temal juba
olevate varade koguväärtus või tema sissetulek
või kasvikumäär, oleks olnud teine . Nagu asj-
jad seisavad ja oletades, et ta ei näe ette
muutust oma kindlustiste turuväärtuses, ta mõt-
leb, et just tasub ära loobuda £ 300-st aas-
tas I, et saada tarbida £ 312 aastal II või
£ 324.48 aastal III, jne, või ükskõik mis kom-
binatsioon neist mitmekesiseist võimalusist.
Mida enam keegi isik otsustab kulutada oma sis-
setulekust käesolevaks tarbimiseks, seda väik-
sem on talle edasise kulutuse äärkasulikkus
suhteliselt edasise säästmisega, kaastades mõt-
te tarbimisest tulevikus. Iga isik katsub võr-
dustada käesoleva tarbimise ja säästmise , s.o.
tuleviku tarbimisepiirkasulikkust üldkehtiva
kasvikumäära juures. Muidugi võib sama hästi
laenutamise ning öelda, et ta võrdustab laenu-
tamise ja säilitamise piirkasulikkust või kest-
vate tarbimishüviste enda tarbeks piirkasulik-
kust üldkehtiva kasvikumäära juures. Tõsiasi
on, et ta jaotab oma sissetuleku, nagu ta peab
"paremaks" mitmesuguste "kasutuste"
vahel. Üks neist kasutusist on kindlustiste
või teiste varade ostmine, mis annavad talle
raha sissetulekut tulevikus, ja raha sissetu-
le, mida ta loodab saada, sõltub kehtivast kas-
vikumäärast.

Me ei suuda anda mingeid absoluutseid sea-
dusi selle hulga kohta, mida üksikisik säästab
sõltuvalt tema sissetulekuga või kasvikumäära-
ga. Mitmesugustel inimestel on mitmesugused
temperamendid. Mõned on loomult väga ihned ja

võivad valida, loobuda isegi "jõudluseks vajalikest tarbeist", et säästa rohkem, kuna teised on pillaja iseloomuga ja ei säästa midagi või ainult väga vähe, isegi kui nende sissetulekud on suured. Edasi juhivad enamikku inimesi ootused, kuidas nende sissetulek muutub, suhteliselt nende tarvetega tulevikus. Kui üks isik loodab, et sissetulek tulevikus suureneb, siis ta kaldub vähem säästma kui muidu. Kui ta teab, et ta sissetulek lakkab kui ta jõuab teatavasse ikka ja on sunnitud tagasi tõmbuma, siis püüaks ta teha korraldusi oma vanaks eaks. Mees, kes ootab saada lapsi, säästab tõenäoliselt rohkem selleks põhjuseks, kuna nende ülalpidamine ja haridus kalduvad suurendama tema kulu tulevikus.

Ometi näitab kogemus, et harilikult inimesed säästavad suurema summa, ja arvatavasti suurema proportsiooni suure sissetuleku puhul. Sest neil tarvitseb kulutada ainult teatud miinimum summa oma tarbimiseks, et hoida end elus ja mõnevõrra suurema miinimumi, et hoiduda jõudlusvõimelisena.

Nõnda on rikkal mehel nõnda öelda säästmiseks suurem piir kasutada kui vaesel mehel, ja tõepoolest säästab maa nagu USA palju rohkem pea peale kui maa nagu India, mille enamik elanikke on vaesed. On võimalik, et üks maa säästaks vähem, kui ta kogu sissetulek oleks jaotatud kaunis ühtlaselt tema elanikkonnahel kui siis, kui see on jaotatud ebaühtlaselt.

Kuidas on keerukas Suur Britannias ja mõnes teises maas kõrgete surmamaksude (death duties) tõttu, mis pannakse kõrgetele varandustele, kui nende omanikud surevad. On arvestatud, et rikkad inimesed Suur Britannias ter-
vikuna ei lisa küllaldaselt oma varandusele oma eluaja jooksul, et katta surmamakse.

Kuid oleks kaunis eksitav öelda, et rikkad inimesed tarbiksid kapitali, sest oma tuludest, kaasa arvatud tulud surmamaksudest, hoolitseb riik mitmesugusel viisil tuleviku eest.

Kogemus samuti ütleb, et üldiselt säästetakse enam kõrgema kasvikumäära juures. On

kahtlematult isikuid, kes kas on nii rikkad või kellesse säästmise komme on nii juurdunud, et nad säästavad peagu "automaatselt"; nad säästaksid umbes sama summa isegi kui kasvikumäär oleks tunduvalt kõrgemal või tunduvalt alamal. (Eeldades muidugi, et muutus kasvikumääras ei suurendanud või vähendanud nende sissetulekuid ja seega nende võimet säästa). Mõned inimesed säästavad, et saada küllaldest kapitali, millega nad saavad elada, kui nad tagasi tõmbuvad või mille nad soovivad anda oma lastele või tarvitada mõneks muuks otstarbeks. Kui nad sihivad mingile rahalisele sissetulekule aasta kohta, siis nad säästaksid vähem, kui kasvikumäär on kõrgem: kui näiteks kasvikumäär oleks kaks korda nii kõrge, siis vajaksid nad ainult poolt sellest, et saada teatud sissetulekut kasvikust oma säästudele. On aga võimalik, et enamik inimesi säästaks rohkem kõrgema ja vähem madalama kasvikumäära juures. Inimene, kes on valmis loobuma teatud käesoleva tarbimise hulgast, et saada ütleme 3 %, oleks arvatavasti valmis loobuma rohkemast, et saada ütleme 6 %. On kaunis kindel oletada, et enamikus maades individuaalsete säästude pakumuse graafik, kui joonestatud kõverana kasvikumäära olles mõõdetud vertikaalset telge mööda, kaarduks üles paremale, ehkki ta kaarduks arvatavasti kaunis järsku.

Väga madal kasvikumäär võiks viia mõningaid vanemaid inimesi oma kapitali tarbimisele, müües sissetulekut andvaid varu, et osta annuiteete. Näiteks, võib 50 aastane mees sissetulekuga omandist kolmekordistada seda sissetulekut oma eluaja jaoks (ja surra mitte midagi järele jättes), müües oma omandis ja ostes annuiteedi tuludega (proceeds), kui kasvikumäär on ainult 2 %. Mida madalam kasvikumäär ning mida vanem on isik, seda suurem oleks proportsionaalne tõus tema (tarbitud) sissetulekus, kui ta nii teeb. Paljud inimesed aga siiski hoiduvad sellest viisist, sest et nad soovivad jätta midagi oma lastele või pärijatele. Nõnda palju kui ostetakse rohkem annuiteete madalama kasvikumäära juures uute saadaolevate säästu-

de summa väheneks annuiteetide ostmiseks valmisolevate, inimeste poolt müüdud, varade võrra ja see oleks pärssiv mõju kasvikumäära allapidisele liikumisele.

¹⁰⁰oodsates kapitalistlikkudes maades suur summa - arvatavasti rohkem kui pool - kogusäästust muretsetakse joint-stock ühingute poolt, kes tarvitavad aegajalt osa oma kasumist oma varade suurendamiseks, selle asemel, et jaotada kogu summat dividendides oma osanikkudele. Arvatavasti aga ei seisa enamik osanikke sellele teguvii- sile vastu; kui enamik keelduks, siis võiksid nad seda takistada ja iga osanik, kellele ei meeldi tema kompanii tegumood, võib müüa oma osatä- hed.

Niisiis sääst, mida sooritatakse ühingute poolt, peegeldab üldiselt üksikosanikkude soo- ve, samuti võib öelda, et enamik maksumaksjaid on üldiselt nõus säästuga, mida teeb Valitsus, kulutades osa oma tuludest kestvateks varadeks, nagu teedeks ja ehitusteks ja sellisteks otstar- veteks nagu haridus ja teaduslik uurimustöö.

Me oleme säästuna võtnud puhast säästu (net saving), üle selle, mis on vajalik, et hoida ole- masolev kapital puutumata. Kuid loomulikult võib igaks, kel on turustatavaid varu, müüa neid ja tarbida tasu (proceeds). Ühel phingul ei tarvit- se panna kõrvale oma koguteenistusest (gross ear- nings) küllalt raha, et asendada kõiki oma varu, kui need kuluvad või vananevad. Valitsus võib laenata rohkem kui ta kulutab kapitaalseiks ots- tarbeiks. Lühidalt peavad inimesed alati valima mitte ainult, kas nad sööstavad enam või vähem, vaid ka kas üldse, ja kui nii, siis kui suures ulatuses, nad tarbivad oma kapitali. Mille kogu- summa, selle asemel et seda tarbida, kulutatakse kogu kapitalihulga (total stock of capital) säi- litamiseks ja suurendamiseks, mida võib nimetada "laiemaks säästmiseks" ("gross saving").

6. Laenupakkumus: pangakrediit.

Pangasüsteem kontrollib suurt raha hulka. Suur-Britannias kontrolivad üksteist peapanka um- bes £ 2300 milj. hoiusummasid plus nende oma ka- pital ja tagavara fond umbes £ 135 milj. ulatuses.

Osa sellest, umbes 10 % nende hoiusummadest, hoiavad nad raha kujul. Teise osa nad laenutavad kas ostes Treasury või teisi väärtpabereid ja pikatähtajalisi kindlustisi või andes laene ja overdrafte oma klientidele. Me arutleme pangandusest täpsemini hiljem. Kuid me peame otsekohe esile tõstma et teatud piirides, panga süsteem võib suurendada või vähendada pangakrediidide summat - see on, panga laenude hulka ja suurst. Oleta, et pangad laenutaksid liia £ 10 miljonit. Laenajad, ütleme, võtavad selle väärtuses tšেকে ja tarvitavad neid toormaterjali ja masinate tasumiseks. Kui firmad, kes annavad toormaterjali ja masinaid, maksavad nendes tšekides, siis nende hoiusummad on suurenenud £ 10 milj. võrra. Sel teel võivad panga-laenud tekitada lisa-hoiusummasid.

Pangad võivad alati osta kindlustisi, kuid nad võivad suurendada oma laenusid ja overdrafte ainult kui laenajad on npus rohkem laenama. Nad nõustuvad laenama rohkem, kui panga nõuab neilt madalamat kasvikumäära kui varemalt või, mis tähendab peagu sama, lõdvendavad oma nõudeid "kollateraalsuse"? kohta, mida nad tahavad kindlustuseks. Nad oleks nõus rohkem laenama, vana kasvikumääraga, kui on suurenenud. Tegelikult leiab panga laenude laienemine aset harilikult kaubanduse elustumise või õitsengu perioodidel.

Uus raha, antud välja pangadussüsteemi poolt, kui ta suurendab krediiti, võistleb eksisteeriva rahaga ja kaldub hindu tõstma. Siin aga me peame olema ettevaatlikud. Kui tehniline progress areneb kiiresti, siis hinnad kalduvad langema ja nad võivad tegelikult langedagi, või jääda kaunis stabiilseiks, hoolimata krediidi laienemisest, mis ainult takistab neid langemast nõnda palju kui nad oleksid teinud selle puudumisel. Kuid kestev progressiivne tõus panga krediidis kaalub varem või hiljem tehnilise progressi üles. Edasi on tähtis märkida, et krediidi ekspansiooni tagajärjeks võibolla meeste töössevõtmine ja enne seda jõude olnud ressursside kasutamine ja nõnda võivad hinnad ainult nõrgalt tõusta, kuni tarvitamata tegurid

on kõik töösse haaratud. Kuid üle selle punkti tõstab edasine ekspansioon hindu. Lühidalt tõstab suur ja kestev panga-kreedi ekspansioon varem või hiljem hindu. Mis järgneb, selles me võtame omaks, et see seda teeb

Hinnad, mis tõusevad kõigepealt on nende hüviste hinnad, millele see uus raha kulutatakse. Kui laenajad on ettevõtjad, kes tahavad laiendada oma toodangut, ostavad nad peamiselt tootmishüviseid. Nende tellimused tõstavad selliste hüviste hindu ja viivad neid tootvad tööndused elavamsse tegevusse. Need tööndused maksavad rohkem välja töötasudes ja dividendides.

See ekstra raha kulutatakse suurelt osalt tarbimishüvistele, nii et ka nende hinnad tõusevad. Inimesed, kelle sissetulek on enamvähem rahas fikseeritud, leiavad, et nad saavad osta vähem kui enne: nad on sunnitud vähendama oma tarbimist. Seda tarbimise vähendust, surutud peale kindla sissetulekuga tarbijatele pangakreedi laienemise tõttu, nimetatakse säästmiseks ("forced saving").

Nõnda laieneb tootmishüviste toodang ja tarbimishüviste toodang aheneb. Tootmisstruktuur läheb kapitalikustlikumaks. Ja see ei mitte seepärast, et üksikisikud või firmad või Valitsused on otsustanud rohkem säästa. See on juhtunud seetõttu, et pangadussüsteem on laiendanud krediiti.

Ehkki nii sunnitud kui ka vabatahtlik säästmine viivad tarbimishüviste töönduste suhtelisele ahenemisele ja tootmishüviste töönduste suhtelisele laienemisele, mõnede inimeste ja ressursside liikudes ühe juurest teise juurde, nende tagajärjed ei või olla samad. Tõus vabatahtlikus säästus tähendab, et rohkem kulutatakse tootmishüvistele - eeldusega, et säästusid laenatakse ettevõtjate poolt nende toodangu laiendamiseks - ja et samal ajal kulutatakse vähem tarbimishüvistele, sest otsustus säästa enam on otsustus kulutada vähem. Millest tingituna tootmishüviste hinnad kalduvalt tõusevad suhteliselt tarbimishüvistega, kuid ei ole mingit põhjust üldiseks tõusuks hindades. Sunnitud säästamine teiselt poolt, tekib uue raha loomisega ja seepärast, meie oletustes kehtides, tekib üldine tõus hindades.

Tähtsaim vähe on aga, et pangakrediit ei piirilt laieneda.

Kui üks maa on kumlaalusel, tõus hindades põhjustaks temal kullakadu ja rahandusvõimud astuksid samme, et vähendada panga krediidi, et tuna neid jälle alla. Igal juhul alandab tõus panga hoiusummades panga sularaha proportsiooni hoiusummadega. Kui rohkem sularaha on rahva käes, nagu on tõenäone, siis see proportsioon alaneb tunduvalt. Pangad seepärast takistavad oma krediidi laienemist, enne kui sularaha proportsioon jõuab ohtlikult madalale. Kui neil on rohkem sularaha, siis võivad nad jätkata, kuid publikule oleks vastumeelt raha või nõudeid rahale hoida ja viimase abinõuna, nagu Saksamaal 1923, katsuks hoiduda vääringu kasutamisest. Kuid kui pangakrediidi laienemine ei toimu, tõuseva määraga (sest kapitali-asendamise (replacement) hinnad tõusevad), tootmishüviste müüjad saavad vähem tellimusi, kui nad ootasid, töötasu kalduv järele jõudma tõusule elumaksumuses, ettevõtjad, kes lootsid saada kasumit, saavad kahju, ning õitseng variseks kokku. Vabatahtlik säästmine, teiselt poolt võib määramatult kesta, ja kuna hinnad ei tõuse, ei tarvitses tal kasvada tõuseva määraga. Muidugi, kui inimesed otsustaksid järsku vähem säästa, tootmishüviseid valmistavad ettevõtjad oleksid pettunud, kuna neil, kes valmistasid tarbimishüviseid, läheks paremini kui nad ette arvestasid.

Kuid ei ole mingit a priori tõenäosust, et otsustus säästa rohkem, vastupidistaks lähemas tulevikus: kuna jälle "sunnitud säästmine" ei või jätkata tõusu määramatult.

Need vaatlused on meid viinud panganduse ja trade cycle'i alasse. Me täiendame neid hiljem. Praegusel hetkel meie peapunkt on, et laenupakkumus võib suureneda kas pangakrediidi laienemisega või suurenenud vabatahtliku säästmisega.

7. Liikumiste põhjused kasviku- määrades.

Kui oleks ainult üks kasvikumäär, siis see määr oleks "hind", mis laenutajate poolt pakutud vaba kapitali hulga võrdustaks laenajate

poolt nõutuga. Me võiksime kujutella nõudlusekava kapitali järgi, mida tarvitatakse töönduses ja kaubanduses, sarnasena hüvise nõudluskavaga. Võiksime selle ühendada tarbimislaenajate nõudluskavaga. Pangakrediidi laienemise või ahenemise puudumisel pakkumuskava esindaks säästude koguhulk mingi antud kasvikumäära juures. Arvud järgnevas illustratsioonis on täiesti hüpoteetilised. Kui tegurid, mis mõjustavad laenupakkumust ja laenu nõudlust, jääksid, nii nagu näidatud mõneks ajaks, kasvikumäär kujuneks kindlaks 4% peale. Me võiksime öelda, kas et see määr võrdustab pakkumuse (£ 665 milj. aastas) kogunõudlusega (£ 600 aastas töönduseks ja kaubanduseks), või et £ 65 milj. saadaolevast kapitalist tarbitakse laenajate poolt, kes kulutavad selle tarbimishüvistele, jättes järele £ 600 milj., mis oleks võrdne summale, nõutud töönduses ja kaubanduses.

Aastane kasviku- määr	Aastane nõudlud Töönduses ja tarbimis- kaubanduses laenajail		Aastane pakkumus
	%	£ (milj.)	£ (milj.)
5	300	50	800
4½	400	60	720
4	600	65	665
3½	650	70	600
3	800	75	550

Loodetud kasumimäär selgesti valitseks kasvikumäära üle. Sest tarbimislaenajad peavad tasuma ekvivalentse kasvikumäära, mida teenib kapitali töönduses ja kaubanduses £ 65 milj., mille nad laenavad 4 % juures, oleks teeninud vähem kuitarvitatud töönduses ja kaubanduses, kuid kui natuke sellest oleks viidud produktiivseile tarvitusele, oleks see teeninud 4 %, ja see on seepärast määr, mida nad peavad tasuma.

Peab meeles pidama, et neid säästjaid, kes ostavad otseseid varu (tangible assets) või harilikke osatähti, võib pidada oma säästude nõudlejaiks. Laenutulul valitsevat kasvikumäära valitseks loodetud kasumimäär, mis sõltub töönduses ja kaubanduses tarvitatava säästude pakku-

musest ja nõudlusest. Osa sellest nõudlusest rahuldavad säästjad ise, ilma et raha vahetaks omanikke, nagu laen kindla kasvikuuga.

Kui säästja ostab eksisteerivaid kindlustisi, küsimus tõuseb sellest, mis teeb ostja rahaga. Kui ta kulutab selle oma tarbimisele, siis tarbib ta oma kapitali ja ta tegu nõnda öelda tühistab ekvivalentse uue säästu hulga. Kui ta tarbitab seda uuele laenule allakirjutamiseks tagajärg on õieti sama kui siis, kui seda oleks teinud esialgne säästja. Samuti ei puuduta armenti oluliselt tõsiasi, et paljud inimesed investeerivad laialt, säästupankade meediumi kaudu, elukindlustusseltsidesse.

Ometi ei ole see pilt, mille me just oleme esitanud, kuigi mitte põhiliselt eksiteele viiv, täiesti täpne, sest nagu nägime, paljusid kasvikumäärasid esineb. Ja need määrad võivad muutuda suhteliselt üksteisega, ilma muutuseta säästude kogupakkumuses või kogunõudluses. Näiteks võib järsumalt progressiive tulumaksu (income tax) tarvituselevõtt tähendada, et riskantsed laenajad peavad pakkuma kõrgema preemiami kui enne üle kindlate laenajate poolt pakutu, ja muutus investeeritavate fondide omanikkonnas, või kontrollis võiks viia riskipreemiumi madaldumisele või kõrgendusele, vastavalt tõusule või langusele investeerijate konservatismile.

Üldine tõus kasvikumäärades peab aga olema tingitud vähenenud säästupakkumusest (või pangakrediidi pakkumusest) või suurenenud nõudlusest nende järgi või kummagi kombinatsioonist. Võib-olla on abistav nimetada mõned võimalikud juhud. Halvad ilmatingimused, tuues kaasa halvavad lõikused või üldise languse töötundides või midagi muud, mis vähendab toodangut, vähendab seega säästuvõimet ning seega säästuhulka. Tõus tulumaksumääras, vähendades investeerijate puhastulusid ja samas vähendades nende säästuvõimet, kalduks tegema sedasama. Üldine tunne, et elu ja varandus on vähem-kindlad, tingitud näiteks kasvavast revolutsiooni-ähvardusest - teeks inimestele arvatavasti säästmise vastumeelsemaks. Öeldakse, et ehituses Lääne-Euroopes

oli väga suur tõkestus aastail just enne 1000, tingituna usust, et maailm lõpeb sellel tähtajal.

Nõudlus vabakapitali järgi võib suureneda mitmel teel. Maaväring või soda, mis hävitab varandust, tõstaks seega kapitali piirtootlikkust, sest siis oleks järgi vähem kapitalhüviseid kui enne, suhteliselt (mittesuurendatavate) loodusvaradega ja tööga. Tõusul rahvastiku arvus - tingituna ürleme sisserändajate juurdevoolust väheste varadega - oleks sama tagajärg. Ka tõstaks langus tootsumääras loodetud kasumimäära. Uued leiutised, avades tulusaid kapitalirakendamise alasid, suurendaks nõudlust selle järgi. Nõnda samuti teeks suurem ettevõtjate lootus kaubanduse elustamisse, või Valitsus võib laenata suuri summasid sõjaks või teisteks tarbimisotstarveteks.

Muutused vastupidises suunas, nagu suurenenud toodang, või suurem kindlus või langus rahvaarvus või tõus tootsumääras või leiutised, mis võimaldaks vähemal kapitalil sedasama tööd sooritada (näiteks vähemtülikad või jõudlusvõimsamad masinad), või mingi vahendi tarvituselevõtt (nagu näiteks kolme vahetuse süsteem), mis võimaldaks kasutada eksisteerivaid kapitalihüviseid täielikumalt või kaubanduse tagasimineku ootus kalduks muidugi kasvikumäära alandama.

8. Tagajärjed muutustest kasvikumäärades.

Üheks tagajärjeks tõusust kasvikumäärades on tihti vähendada toormaterjalide poolvalminud hüviste hindu. Sest ladushoidmise kulud on suurenenud, nii et spekulandid ja vaheltkauplejad katsuvad vähendada oma laohulki, ning see toob kaasa suure languse nende hüviste nõudluses.

Teiseks tagajärjeks on tihti vähendada uute hoonete ehitamise hulka. Sest kui majarendised jäävad samaks, nende kapitaliseeritud väärtus - käesoleva majaomandi väärtus - kaldub tihti langema alla uue ehitise kulusid. Samal põhjusel kaldub nõudlus tööndusehituste ja põhimik-

kude järgi mõne aja järele langema, kui oodatud kasumimäär ei tõuse.

Tõus kasvikumäärades sunnib laenajaid ahen-
dama oma nõudlust vaba kapitali järgi, piirates
kogunõudluse saadaoleva pakkumusega. Kuid kui
kasvikumäär langeb, ei saa laenajaid sundida
rohkem laenama. Surutise jooksul võivad nad tun-
da, et kasumi väljavaated on nõnda halvad, et ei
ole mõtet tunduvalt enam laenata, hoolimata ma-
dalamate kasvikumääradest. Millest tuleb, et
määrade langusel - tingituna näiteks pangakre-
diidi laienemisest võib olla vähe tagajärgi,
arvesse võtmata eelistatud (gilted ged) kind-
lustiste tõusvaid hindu, mis on tingitud suu-
renenud pankade nõudlusest. Kui sel on mingit
mõju, siis võib tal seda olla suuresti majade
ehitamise õhutamiseks, sest et uute hoonete ehi-
tamine on arvatavasti vähem kulukas, kui saada-
olevate renditavate väärtused, kapitaliseeritu-
na uute ja madalamate kasvikumääradega. See ei
ole mingi juhus, et Suur-Britannias on kaks vii-
mast pikka surutisperioodi mõlemad lõppenud ma-
jastamisõitsenguga - 1894 - 8 ja 1933 - 7.

Kui langus kasvikumäärades - tingitud üt-
leme suurenenud vabatahtlikust säästamisest -
leiaks ettevõtjad optimistlikumas tujus, laenak-
sid nad enam kui enne. Võetaks ette skeeme, mis
ei olnud tasuvad eelmiste kasvikumäärade juures.
Nõudlus tarbimishüviseile langeks, sest inime-
sed säästavad suurema proportsiooni, ja seega
kulutavad väiksema proportsiooni oma sissetu-
lekuist, kuid nõudlus tootmishüviseile tõuseks,
kuna laenajad (või investeerijad) vajaksid pea-
miselt selliseid asju, nagu hooned, masinaid
ja materjale. Mobiilsed tootetegurid, ja eriti
töö juhita tarbimishüviste töödustest tootmis-
hüviste töödusesse. Suurenenud kapitali paku-
mus kalduks tõstma teiste tegurite piirtootlik-
kust; töötanud ja maarendised kalduksid üles
minema. Hiljem, kui suurenenud kapitalihüvis-
te pakkumus hakkaks vilja kandma, suurenenud tar-
bimishüviste toodangu näol, tarbijad saaksid ka-
su; rahaliste muutuste puudumisel jõuaks see hü-
vand nendeni nende hüviste madalamate hindade
näol, mida nad ostsid ja tarbisid.

RENDIS.

1. Rendis harilikus tähenduses.

Harilikus kõnes on millegi rendis perioodiline maks selle kasutamise eest. Nõnda võib ühe maatüki omanik rentida selle teatud aastaks rentnikule, kes nõustub lepingu järgi talile maksuma kindla summa iga kasutus-aasta eest. Seda kindlat summat tuntakse maarendisena.

Mõne kestva hüvise omanik võib selle kellelegi välja üürida, perioodilise kokkulepitud maksu vastu, seeasemel et seda ise tarvitada. Nõnd võib rendist maksta maja või masina või jahutuskapi tarvituse eest, andes ainult kolm näidet, kui ka vaatarvituse eest. Lepingus võib olla tingimus, et rendist peab arvestama nisu või mõne teise hüvise termineis, kuid harilikult määratakse rendised kindlaks rahatermineis.

Lepinguperioodi kestel on omanik sarnases olukorras inimesele, kes saab kindlat sissetulekut kasvikust. Kujutle näiteks maaomanikku, kes on rentinud oma maa kellelegi künnikule kindla aastarendise eest. Tema ja rentnik on teinud lepingu ja mõlemad peavad sellest kinni pidama. Aja möödudes võivad tingimused muutuda. Puhas rahasissetulek maast võib minna kõrgemaks lepingu allakirjutamisel loodetust

Maaomanik võiks saada nüüd kõrgema rendise kui tal oleks vabadus uut kaupa sobitada. Kuid tal ei ole seda vabadust, ta on seotud rentimistingimustega.

Vastupidiselt peab rentnik jätkama lepingulist rendise maksmist, kuigi maa sissetulek muutub madalamaks maa endisest sissetulekust. Kui rendiaeg lõpeb, võib maaomanik loomulikult uue lepingu teha, kas selle sama rentniku-
ga või mõne muuga. Kui puhas rahasissetulek maast arvatakse kõrgema olevat eelmise lepingu allakirjutamisel kehtinust, siis võib ta võtta vastavalt kõrgemat rendist, kui seda arvatakse olevat madalama, võib võtta vastavalt vähem, et

saada rentnikku.

Selgesti teevad muutused maa rahasisse-
tulekus ja üldises sooritatud mingi tööteenis-
tuse turuväärtuses, mis on ajaühiku jooksul
mingi kestva hüvise poolt, rendise, mis on fik-
seeritud minevikus, kas kõrgemaks või madala-
maks, hetkel samade hüviste tarvitusest saada-
vatest. See tõstab üles mõningaid probleeme.

Kui sarnaseid hüviseid võib kergesti toot-
ta, siis saadav rendis kalduks võrduma kehtiva
kasvikumääraga, mida võetakse nende käesoleva
aja tootmiskuludelt. Kui see oleks suurem siis
astuks vaba kapital sellesse alasse, et teeni-
da rohkem üldisest kasumimäärast ja nende hü-
viste suurenenud pakkumus vähendaks nende töö-
teenistuste väärtust. Vastupidiselt oleks see
vähem, hoiduks vaba kapital sellest alast,
selle liigi hüviseid, mis kulusid, ei asenda-
taks, ja ajajooksul tõuseks nende tööteenis-
tuste väärtus, kuni jälle tasuks neid tööala-
sid.

Terminist rendist tarvitatakse mõnikord
majandusteadlaste poolt enam-vähem spetsiifi-
liste tootmise meetodite teenistuse tühistami-
seks, mille pakkumust ei saa suurendada ega
vähendada. Rendis selles tähenduses on ülejää-
gi liik. Enne kui me järele mõtleme, kas kogu
maa või mõni maatükk või mõni teine hüvis an-
nab tegelikult rendist selles tähenduses, il-
lustreerime seda spetsiaalset tähendust hüpo-
teetilise näitega.

2. Rendis kui ülejääk.

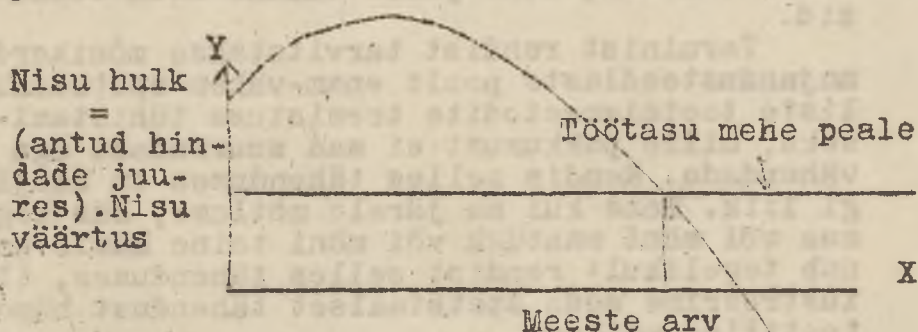
Oleta, et üks antud maaala võib toota ai-
nult nisu ega midagi muud, ja et mingi muu maa
ei saa toota nisu. Oleta edasi, et see nisu-
maa on ühtlane, iga aakri olles täielik asemik
teisele. Need oletused on muidugi väga ebarea-
listlikud. Me teeme neid, et illustreerida seda
"rendise" spetsiaalset tähendust kui ülejäägi
liiki.

Kui see maa toodaks nisu ilma mingi tei-
se teguri kaasabita, toodaks iga aaker ühe an-

tud hulga nisu aastas ja ta aastane teenistus oleks lihtsalt selle nisu hulk. Nõnda sõltub ta teenistus või rendis, antud nisu-maa ja iga aasta toodetud nisuhulga juures, nisunõudlusest.

Kuna nisumaa on ühtlane, siis kogu see maa kasutatakse nõnda kui see kõik pole ühe monopolisti oma või kui omanikud ei ühine monopolistlikuks eesmärgiks, et iga aasta saadav nisu hulk on kindel.

Oleta nüüd, et iga aasta toodetava nisu hulk täheldub kliimaga. Soodsad ilmastikutingimused annavad suurema saagi. Kas nisumaa omanikud kaotavad või võidavad, suurenenud saagiga sõltub nisunõudluse elastsusest. Nad võivad võita kui ka kaotada. Nisu tarbijad muidugi võidavad suure saagi puhul ja isegi kui tootjad kaotavad on õige oletada, et kasu tarbijatele kaalub üles kahju tootjatele, kuna hüviste kogupakkumus suurenes.

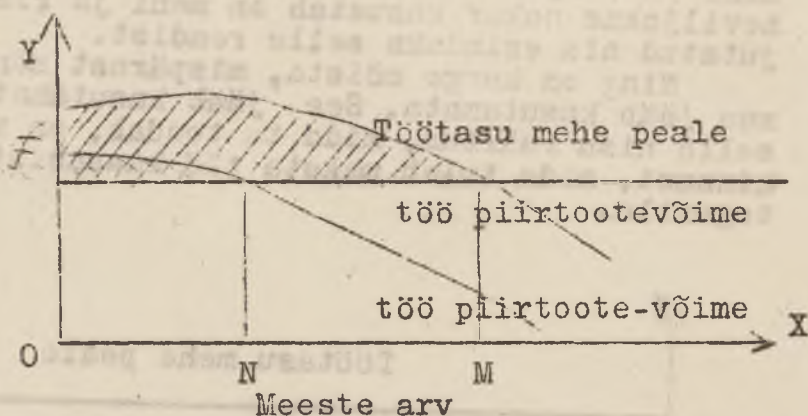

Tegelikult aga võib maa üksinda väga vähe tõsta. Ta vajab teiste tegurite kaastööd. Lihtsustame oletades, et ta nõuab ainult ühtlase töö kaasabi. Kui seda tööd on kasutatud peamiselt teistes tööndustes, on töötasu, mida nisumaa omanikud peavad selle üürimiseks tasuma, kindel. Töötasu, mida nad peavad maksma võrduks selle töö piirtootlikkusega teistes tööndustes.

Kuipalju sellest tööst rakendatakse aakri või loo aakri - nisumaa peale? Mida rohkem tööd rakendatakse (teatud piirini), seda suurem on nisu kogutoodang. Kuid teatud aja järele hakkab, kui seda tööd rakendatakse kindlale maahulgale,

selle töö piirtoode langema. Nõnda viib nisumaa omanik, võttes arvesse nii nisuhinda kui ka temale turu poolt kindlaks määratud töötasu, rakendades ükskõik millise tööhulga, sissetulekui või "rendise" oma maast maksimumini. See tööhulk on hulk, mis teeb kindla töötasu mehe peale võrdseks töö piirtoote väärtusega.

Tegelikult kaldub töötasu, kui rohkem mehi palgatakse misumaaale, tõusma suurenenud töö nõudluse tõttu nisutöönduse poolt. Ja nisu vahhind kaldub langema suurenenud nisutoodangu tõttu.

Joonis

Kuid me võime oletada, et see on juhtunud minevikus ja et nisuhind ja töötasuhind on mõni aasta püsinud kaunis kindlaina. Nõnda paistab ühele üksikule nisumaa omanikule nisuhind ja töötasuhind temale turu poolt kindlaks määratuna. Kui nisunõudlus suureneb, tõuseb tema hind ja kõik nisumaa omanikud palkavad rohkem tööd ja suurendavad oma toodangut. Vastupidi, kui aga nisunõudlus väheneb. Kui töötasu langeb, palkavad nisumaa omanikud rohkem tööd ja vastupidi, kui nad tõusevad. Sel teel annavad tarbijate eelistused ennast hinnasüsteemi läbi tunda.

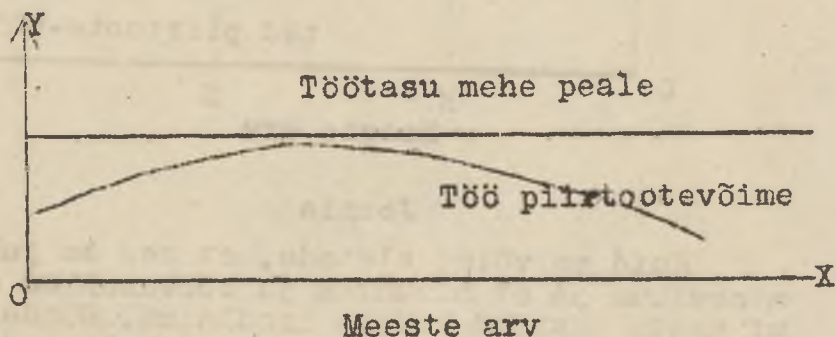
Rendist majandusteaduslikus tähenduses võib defineerida kui ülejääki, mis lisandub ühele spetsiifilisele tegurile, mille tagavara on

kindel. Kui nisumaa hulk ei oleks kindel, osa sellest pühendatakse teiste tarvitustele, kui nisuhind langeks ja vähem tööd nõudvaile tarvitustele, kui töötasu hõuseks, ja teist maad kasutatakse nisukülviks, kui nisuhinnad tõuseksid.

Kui kindel nisumaa tagavara ei ole ühtlane, siis on kerge aru saada, miks parem maa teenib enam kui halb.

Seeteenib rohkem, kuna ta toodab rohkem Joonisel kasustab vilja on aaker 64 mehi ja varjutatud ala esindaks ta rendist, väheviljakas aaker kasustab on mehi ja ristivarjutatud ala esindaks selle rendist.

Ning on kerge mõista, mispärast mõni nisumaa jääb kasutamata. See jääb kasutamata, kui selle nisu väärtus, mida ta toodab, on väiksem hinnast, mida tuleb maksta töö kaasabistavale tegurile.

Joonis 3

Nõnda saaks joonisel 3 maaomanik oma tootmüügist kui ta peaks maksma töötasus, kuipalju või vähe mehi ta ka palkakas.

3. Maa ja rendis.

Rendise tähtsus selles tähenduses, mida me just illustreerisime, tuleb tõsiasi, et teguri pakkumus, mis annab rendist, ei saa kohanduda muutustele nõudluses. Selle teguri pakkumus ei vähene, kuिताhes madalale ka teenistus

langeks.

Tal ei ole pakkumushinda. Kui ka kogu ta teenistus, või rendis, võetakse ära, siis olemasolevate ühikute arv jääks ikkagi samaks. Ja tema pakkumust ei saa suurendada. Tõus nõudluses tema järgi suurendaks tema teenistust, toomata juurde lisaühikuid ning seega vähendades eksisteerivate ühikute teenistust nende endise taseme poole. Tema teenistus on ülejääk, või rendis ja muutused neis ei vii muutustele teguri pakkumuses.

Nüüd peame pöörduma tõeliku maailma poole ja järele mõtlema tõsiasjade üle. Millises vähenduses, kui üldse, annab maarendist? Ja kas ka teised tegurid annavad rendist?

Maa pakkumust sellest seoses, võib tähendada ka (a) pakkumus mingiks eriliseks otstarbeks nagu nisukasvatamiseks või (b) kogu maa ala maakeral tervikuna või (c) kogu maaala antud maas või piirkonnas. Maapakkumus eriliseks otstarbeks võib kaunis kergesti kohanduda muutustele nõudluses.

Kogu maakera maaala on enamvähem kindel, kuid nõnda on ka tööliste arv, ja kumbki tõsiasi pole väga tähtis meie praeguselt seisukohalt kogu maaala, teatud piirkonnas on kindel, ja nii kaua kui maa teistes piirkondades et või seda hästi asendada, võib evida suurt tähtsust.

(a) Me oleme juba esile tõstnud, kui käsitlesime tootegegurite liikuvust, et palju maad võib tarvitada mitmesugusel üksikul viisil. Suurenenud nõudlust, ütleme nisu ja seega nisumaa järgi, võib rahuldada ja rahuldataksegi, muutes osa enne teisteks otstarveteks kasustatud maad nisumaaks. Ja vastupidiselt, kui nisunõudlus langeb, kasustatakse osa enne nisu alla olnud maad teisteks tarvitusteks. Nisumaa pakkumus on pandud ja kohandub muutustele nõudluses; ja see on tõsi peagu igaks otstarbeks tarvitatava maaliigi kohta. Nii et nisumaa ei anna rendist selles spetsiaalses tähenduses, mida oleme arutelnud.

(b) Kogu maakera maa pindala aga on enamvähem kindel. See tähendab, et kestva üldise

maanõudluse, tingituna näiteks rahvaarvu tõusust, tulemuseks oleks kestev maaomanike sissetuleku tõus, ning kestva vähenemise tagajärjeks oleks kestev langus nende sissetulekuis.

On tõsi, et maad saabtagasi võita merest. Holland on vallandanud palju ruutmiile ja Kaplinn suurendab oma pindala sel teel umbes 50% võrra, kuid on väga ebatõenäone, et maakera kogupindala suurendatakse olulise protsendi võrra.

Maa merest vallutamise kulud on nõnda kõrged, et isegi neis piirkondades, kus seda võib teha kõige odavamalt, väga suur tõus maaarendisteks võiks aset leida, ilma et see viiks palju uuele merestvallutamisele.

On samuti tõsi, et maa tootlikkust võib tõsta: näiteks väetamise abil. Vaba kapitali investeeritaks sel teel, vastuseks suurenenud nõudlusele maatoodete järgi, kuni selle vaba kapitali tasu, pigem, ei ole kõrgem kui kasumimäär mujal. Kuid maaparandused ei ole veel maa täielikuks asemikuks. Peale teatud aega annab väetiste tõus antud maa-ala peale vähenevat tasu.

Kui suurenenud nõudlus põllumajanduslike toodete järgi teeb tasuvaks investeerida rohkem vaba kapitali maaparanduseks, siis see-samane tõsiasi näitab, et rendis või ülejääk, mis tuleb maaomanikele, on suurenenud. Meie diaграмide keeles on tõusnud põllumajanduslikkude toodete hinnad tõstnud kõverat mis näitab, väärtuse termineis kaasabistavate väärtuse tegurite piirtootlikkust kõver, mis näitab nende füüsilist piirtootlikkust, jääb samaks, kuid, ütleme 20%-ne tõus toodete hinnas tõstab antud piirtootevõime väärtust 20% võrra. See suurendab ülejääki, mis langeb maaomanikule ja teeb tasuvaks palgata enam kaasabistavaid tegureid, suurendades nõnda veel enam ülejääki.

Maapakkumus niisiis, tervikuna on enam-vähem kindel ja ei vasta muutustele maanõudluses tervikuna. Peagu sama on tõsi töö kohta. Kogu saadaolevate tööliste arv on enam-vähem kindel. Ei ole vähematki kindel, et üldine tõus töötasu suurendaks sündimuste arvu ja seega siis

tööliste koguvarvu. Ega ole ka see sugugi kindel, et üldine langus töötasudes vähendaks sündimuste arvu, ehkküll, kui langus on küllalt suur, see vähendaks lõpuks arvu puhta näljutamise abil. Ei aakrid ega töölised ole ühtlased, nii et üldine tõus töönõudluses või maanõudluses võib tuua tarvitusele töölisi või seda maad, misel olnud enne tarvitamist seda väärt. Vaba kapitali võib investeerida suurendades kas töö või maa tootlikkust ja muutes ühe liigi teiseks; võib treenida õppimata töölise näiteks lukusepaks ja võib muuta karjamaa näiteks turuaedadeks. Maad kui ka tööpakkumust eriliseks otstarbeks võib harilikult suurendada.

Arvatavasti enamik majanduslikke muutusi suurendavad nõudlust mõne maa tarvituse jaoks ja vähendavad nõudlust teiste tarvituste järgi. Tõsiasi, et maa kogupind on kindel (olles alati piiravaks mõjuks toodangule) saab tähtsaks, meie praeguselt seisukohalt, kui tuleb kestev muutus nõudluses maa kui terviku järgi. Ja sama on tõsi teatud piirides töö kohta. Kui me ütleme, et sissetulek, mis langeb maa- le kui tervikule on rendise loomuga, siis peame sedasama ütleva töö kui terviku kohta.

Ometi on mõne erilise aakri geograafiline asetus kindel ja see võib olla tähtis. Oletame, et kogu maa teatud piirkonnas on nisumaa. Suurenev nisunõudlus tähendab, et maa teisel pannakse nisu alla. Maomanikud selles piirkonnas võibolla ei saa tunduvalt siiski kõrgemat tasu sissetulekust kui enne, sest nisu võib kasvatada mujal ja see võib võistelda nende nisuga.

Kuid võib juhtuda, et maanõudlus mingis erilises alas tõuseb ja et maa teises alas ei suuda sellele nõudlusele vastu tulla. Juhtiv näida on nõudlus kruntideks antud piirkonnas. Nõnda on Londoni kasv tõstnud maaväärtust Londoni ja selle ümbruses. Tõsiasi, et nõudlus kruntide järgi on langenud Lõuna Wales'is, ei ole takistanud (ehkküll ta võib olla mõnevõrra takitanud) maaväärtuse tõusu Londonis. Mõned inimesed ja firmad võivad osta maad Lõuna

Wales'is Suure Londoni (Greater London) asemel kui hinnavahe on küllalt suur. Kuid maad Lõuna Wales'is on enamaiks otstarbeiks väga puudulik asemik maale Londoni lähedal, ja krunte ei saa üle kanda Lõuna Wales'ist Londoni. Suurenenud nõudlus nende järgi tõstab nende hinda ja maarendised langevad teistes piirkondades. On tõsi, et inimesed, kes tahavad elada Londonis, võivad elada natuke väljaspool seda ja kulutada raha ning aega rännates edastagasi. Kui nad teevad seda ainult siis, kui krundirendised Londonis tõusevad nii palju, et nad peavad nende kulude kandmist mittetasuvaks.

Teine tähtis näide tekib asjaolust, et valitsused võivad piirata põllumajanduslike toodete importi. See tõstab põllumajanduslike toodete hinda sellel maal ja kaldub seega tõstma maa kui terviku hinda ning rendist selles maas.

Mujal asuvad maad ei lubata vabalt võistelda sest tõkkeid asetatakse tema toodete teele, kui need püüavad sisse astuda.

Inglise klassikalised majandusteadlased panid suurt rõhku rendisele. See on peamine põhjus, miks oleme pühendanud peatüki sellele küsimusele. Sest lõpeks kordame ainult natuke erinevat seisukohast seda, mida arutelsime seoses tegurite liikuvusega ja spetsiifilisuse tähtsusega. Me võime julgeda avaldada arvamust, et inglise klassikalised majandusteadlased olid mõjustatud kahest asjaolust. Maaomanikud moodustasid distinkitse ja tähtsa sotsiaalse seisuse ja küsimus, kas importmakse teraviljalt peab suurendama või vähendama või kaotama, oli väga tähtsa loomuga sel ajal, kui nemad kirjutasid.

Me peame mõtlema, kas on veel teisi tegureid kui maa, mille pakkumus on kindel ning mis seega anavad rendist, kindlasti on säärased tegurid. Tervisveeallikad millel on erilised ja ainulaadsed omadused, või ajaloo se maja, mille vaatamise eest inimesed maksavad, või Siiami kaksikud, või viiskud. Rahvusvaheline nikli kompanii (mille omandiks on peagu kogu maailma nikkel), kõik saavad rendise loo-

muga sissetulekut. Ja rendise mõistet võib laiendada paljudesse teistesse sissetulekutesse või sissetuleku proportsioonidesse.

Seda võib laiendada selliste tegurite sissetulekuile, mis on kestvad, nii et nende sissetulekute langes lähaks kaua aega enne kui nende pakkumus väheneks, ning mis võtavad kaunis kaua aega toota, nii et tõus nende sissetulekute suurendaks nende pakkumust alles kaua aja järgi. Rendisemõistet võib laiendada ka katma ülejääki, mida saab iga antud teguri ühik üle ta "ülekande teenistuse" ("transfer earnings"). Seda käsitleme oma viimases sektsioonis.

4. Quasi-rendis

Üldiselt kaldub kestvate hüviste teenistus võrduma kehtiva kasvikumääraga nende käesoleva tootekulu pealt. Kui nende teenistus on sellest suurem, siis toodetakse neid rohkem ja see viib alla nende toodete hinnad. Kui nende teenistus on sellest väiksem, siis nad ei asendata kui nad ära kuluvad - summad, mis on pandud kõrvale asendamiseks, investeeritakse teisi - ja see tõstab nende toodete hinda.

Kuid võib võtta kaunis kaua aega, enne kui sellise hüvise pakkumus kohanduks täielikult muutusele nõudluses selle toote järgi. Kui nõuda, siis on selle hüvise ühiku teenistus rendise loomuga, ja neid peab nimetama quasi-rendiseks.

Kaalutleme kõigepealt mis juhtuks languse puhul nõudluses mingi erilise hüvise toodete järgi. Võtame näiteks ühe laeva. Vähenenud nõudlus laadungi-ruumi järgi vähendab laeva teenistust alla tasakaalu tasapinda, kui võime seda terminit tarvitada kui lühidat väljendust kehtiva kasvumäära jaoks nende tootmise kulule. Kui see võtab kaunis kaua aega, et vähendada küllaldaselt laevu, et tõsta nende teenistust, kes jäävad tasakaalu tasapinnani, peab olema täidetud kaks tingimust. Esimeseks peab olema laevadel pikk eluiga, nii et need, mis kuluvad või upuvad või üldse lakkavad olemast iga aasta, moodustavad ainult väikese proportsiooni üld-

tagavarast. Näiteks mootorsõidukite arv. vähe-
neks antud protsendi juures kiiremini kui
laevade arv, sest mootorsõidukeil on lühike
elu. Tõsiks peavad laevad olema kaunis spet-
siifilised. Langus nõudluses, ülleme näiteks,
kinode järgi, ei võiks vähendada nende teenis-
tust palju, kui mõnda kino võib kergesti muuta
garaažideks ja kui nõudlus garaažide järgi suu-
reneks. Nõudlust ühte liiki laeva järgi võib
rahuldada, muutes ühte liiki laevad teist lii-
ki laevadeks, nõudlus millede järgi on suure-
nenud. Kui kui laevadenõudlus üldse langeb ja
ei ole enam peagu sama tasuvad tarvitusi, mil-
ledeks laeva võib võrdlemisi väikeste kuludega
muuta, on laevaomanikud abitud. Nende laevu
peab tarvitama kui laevu, ehküll nende teenis-
tus võib olla tugevasti alla tasakaalu tasapin-
da.

Muidugi on olemas alternatiiv, võtta hü-
vised tarvitusest ära - teha laev vanarauaks
või lõpetada ta tegevus. Kuid on tasuv jätkata
kestvate hüviste tarvitamist, kui tema toote
väärtus ületab kaasabistavate tegurite kulu -
see on, rohkem kui katab "esimesed" või "tege-
vus" kulud. Tema omanik eelistab, et see mida-
gi teenib ehkki vähe, kui ei midagi (Me oletame,
et ta väärtus kui vanaraud ei ole arvesse
võetav.). Edasi on kulusid, mis käivad kaasas
selliste asjadega nagu põletisahjude ja söu-
kaevanduste sulgemisega. Nii et nende omanikud
lootes, et nõudlus nende toodete järgi elustub,
võivad jätkata nende töös hoidmist, isegi kui
tulu sellistelt on väiksem kui "esimesed" ku-
lud.

Ometi peab märkima, et ei ole kindlat ja
tugevat piiri "lisa" ja "esimeste" (supplemen-
tary ja prime) kulude vahel.

Vahetegemine nende vahel sõltub perioodi
pikkusest. Enamik varustust vajab mõnede oma
osade asendamist väga tihedate vaheaegade järgi,
ja hüvis on eemaldatud tarvitusest, ehküll ta
teenistus ületab need kulud, mis tekivad iga
nädal. Aeg võib kätte jõuda, millal peab tege-
ma suuremaid kulutussummasid uuendusteks, asen-
dusteks või parandusteks, kui hüvis tahab edasi
tarvitusse jääda, ja tema omanik võib valida

teda ära lõhkuda või järele jätta, ennem kui teha seda kulutust.

Teiselt poolt võib jälle omanik teha rea väiksemaid sellelaadilisi kulutusi, igal üks vajalik omal ajal et hoida hüvist töökorras, ehk küll ühe perioodi jooksul tehtud kulud lisavad rohkem kui brutootulude (gross receipts). See sõltub selgesti omanike ettenägelikkusest ja kas nad loodavad tingimusi paranevat tulevikus.

Kestvate hüviste (kaasaarvatud maa) omanikud võisid laenata raha kindla kasvikuga nende piiride kindlustisel. Langus nõudluses nende hüviste järgi võib neil teha võimatuks nende esialgsete kulude (prime costs) katmise kui ka nende kindlakasvikuliste kohustiste maksmise. Kui selline seisukord näib tõenäoselt jätkuvat, siis tekib arvatavasti mõnda liiki rahanduslik ümberkorraldus, mille all hüpoteegi või võlakirjade hoidjad nõustuvad vastu võtma vähem kuid kindla rahalise sissetuleku, millele esialgselt kokku lepiti.

Mõtleme nüüd nõudluse tõusu üle mingi erilise hüviseliigi toodete järgi. Kui nende hüviste teenistus jääb kauaks ajaks üle tasakaalu tasapinna, siis peab olema antud kaks tingimust. Esimeseks võib võtta kaua aega neid hüviseid tõsta või nende toodangu suur aastane tõus võib toimuda ainult tunduvalt suurenenud vabakapitali kuludega. Vastasel korral suurendaks vabakapitali vool sellesse alasse peagi olemasolevat tagavara, kuni teenistus langeks jälle tasakaalu tasapinnale.

Laevad, pöördudes tagasi oma eelmisele näitele, võtavad aega ehitada. Olemasolevate laevatehaste mahtuvus (kapitaliteet) on piiratud ja õppinud lisatöölisi võib saada ainult töötasu tõstmisel. J a teisi hüviseid harilikult ei saa laevadeks muuta.

Üldiselt on hüvised, mille pakkumus ei vähene kiiresti vastuseks nõudluse langusele, ka hüvised mille pakkumus ei suurene kiiresti vastuseks nõudlusetõusule; ehk küll me peame loogiliselt nende kahe klassi vahel vahet tegema, langevad nad tihti ühte. Nende kestvate ja spetsiifiliste hüviste teenistus on rendise

loomuga. Termin quasi-rendis on mõnikord püü-
ratud hüviste teenistusega - masinad, majad,
laevad, kummiistandused jne. - kuid loogili-
selt kehtib see ka töölisrühmade teenistuse
kohta, nagu arstid, kelle pakkumust ei või kii-
restiski suurendada ega vähendada.

5. Ülekande teenistus. (Transfer Earnings)

Palju maad, palju töölisi ja osa tarbimis-
hüviseid võiks rakendada igas ühe paljudest
tööstustest. Rahahulka, mida miski eriline
ühik võib teenida oma paremini tasutavas al-
ternatiivses tarvituses, nimetatakse mõnikord
selle ülekande teenistuseks. Kui nõudlus antud
tööstuse toodete järgi kahaneb, kaldub see
tööstus kahanema. See oleneb, kuna seal raken-
datud tegurite teenistus kaldub langema, mõjus-
tades mõningaid teguriühikuid, kaasaarvatud et-
tevõtjad, sealt lahkuma ja mujale minema. Ühi-
kud, mis lahkuvad, on need, kelle ülekande tee-
nistus on nüüd suurem kui see, mida nad võivad
loota teenida, kui nad jäävad edasi endisesse
tööstusse. Vastupidiselt laieneb üks tööstus
(suhteliselt teistega) meelitades ligi tegur-
ühikuid, kes võivad nüüd teenida rohkem selles
tööstuses kui mujal.

Oleta näiteks, et see tööstus on nisukas-
vatus. Nisu all olev maa võib nüüd teenida
just veidi vähem kui siis kui ta oleks tarvita-
tud mõneks teiseks otstarbeks, nagu näiteks
odrakasvatuseks. Päriskasvatuse väike langus nisumaa
teenistuses või päris väike tõus ütleme odra-
maa teenistuses, meelitaks selle maa omanikke
seda nisu asemel odra alla panema.

Mõni teine nisu all olev maa suudaks
teenida ütleme 90 või 95% mujalesinevaist.
5 või 10%-ne langus nisumaa teenistuses meeli-
taks selle maa omanikke seda millekski muuks
tarvitama jne. Teises äärmuses võib olla maad,
mis on praktiliselt kasutu, väljaarvatud nisu-
kasvatus. See jätkaks nisukasvatust, isegi kui
ta teenistuslangeks peagu nullini. Kogu tema

teenistus, nisukasvatuse töönduse seisukohalt, on rendise loomuga, sest see ei ole vajalik tema tööstusse jäämise veenmiseks. Ja üldiselt on selle ülejuhk, mida miski ühik saab oma ülekande teenistusest, rendise loomuga.

Kui aga mõni tööndus rakendab ühe teguri ühikuid suhteliselt kõrge ülekande teenistusega, külg külje kõrval teiste ühikutega (mis, rakendatuna sellesse tööndusse, on just sama hääd kui teisedki), mille ülekande teenistus on väga madal või null, ei kannata need viimased halvemuse all, et nad nn spetsiifilised ja saavad suuresti rendiloomulist sissetulekut. Sest üldiselt teenib üks ühik sedasama, mida võrdjõudlusega ühik, rakendatud samasse tööndusse, ja kui üks antud tööndus peab tasuma teatud kindla hinna ühiku pealt, et meelitada küllaldaselt ühe antud teguri ühikuid alternatiivseist töödest, mis on neile avatud, peab ta maksma seda hinda nii spetsiifiliste kui ka mitte spetsiifiliste ühikute eest.

Ülekande teenistuse mõiste on vajalik valguse heitmiseks sellele ulatusele, kuidas ühe töönduse kulud võivad vahelduda ta toodanguga. Näiteks kui üks tööndus võib oluliselt laiendada vähemalt väheses ulatuses, ainult võttes juurde teatud liiki töölisi ja teisi teguriühikuid, kes saavad tunduvalt kõrgemat teenistuse seal, kus nad käesoleval ajal on, peab kõnesolev tööndus neile veel rohkem pakkuma, et neid sinna meelitada. See tähendab, et iga olulise laienemisega tema toodangus vähemalt väikses ulatuses, võivad kaasas käia tunduvalt kõrgemad keskmised ja piirkulud ühe tooteühiku pealt, tekkides suurenenud hindadest, mida peab maksma säärasele teguriühikutele, kaasa arvates sarnased ühikud, kes juba olid selles töönduses.

=====

KODUÜLIKOOLI kirjastus ja trükk.

Tartu, 1940